

Η ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ :
ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ
Ν. Ι. ΧΑΤΖΑΡΑΣ
ΠΑΝΟΣ ΣΠΑΛΑΣ
ΑΓΓΕΛΟΣ ΔΟΞΑΣ
ΤΗΛ. ΚΟΥΡΜΟΥΛΗΣ
ΔΗΜ. ΒΟΥΤΥΡΑΣ
ΓΑΛ. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ
ΓΙΑΝ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ
ΜΗΝΑΣ ΔΗΜΑΚΗΣ
ΑΡ. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ
ΜΗΤΣΟΣ ΛΥΓΙΖΟΣ
ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ
ΜΙΧ. ΧΑΝΝΟΥΣΗΣ
ΑΛ. ΛΙΔΩΡΙΚΗΣ

NEA EPOCHI
REVUE MENSUELLE LITTERAIRE
MANDATS ET LETTRES
M. ΚΟΥΡΜΟΥΛΙΣ
DEDALOU 10

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: ΕΤΗΣΙΑ 50 ΔΡΧ.
» ΕΞΑΜΗΝΗ 30 »

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΔΕΝ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΝΤΑΙ

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ «ΝΕΑΣ ΕΠΟΧΗΣ»

Ἡ «Νέα Ἐποχή», ἀκολουθώντας τὸ ρεῦμα τῆς διανομῆς δώρων ἀπ' ὅλα γενικῶς τὰ φιλολογικὰ φύλλα καὶ μὴ θέλοντας νὰ ὑστερήσει σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο στὴν προσπάθεια τῶν λοιπῶν συναδέλφων γιὰ τὴ διάδοση τοῦ βιβλίου, ἀποφάσισε νὰ δώσει κι' αὐτὴ δώρα βιβλία στοὺς ἀναγνώστες τῆς ἀπὸ τὰ καλλίτερα τῆς παγκόσμιας φιλολογίας.

Ἐκεῖνο ποὺ ξεχωρίζει τὴν προσπάθεια αὐτῆ εἶναι τοῦτο: Ἐνῶ ὅλα τὰ βιβλία ποὺ δόθηκαν μέχρι σήμερα δὲν ἦταν δυνατὸν παρὰ νὰ ἔχουν τὴ σφραγίδα τῆς προχειρότητας γιὰτὶ εἶταν ἀνάγκη νὰ ἐτοιμασθοῦν μέσα στὴ δημοσιογραφικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ στὸ γόνατο καὶ ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ ξεζουμίζουν τὰ ἐγκεφαλικά τους κύτταρα γιὰ ὅλες τὶς δουλειές ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ σύγχρονη δημοσιογραφία, τὰ δικά μας βιβλία διαλεγμένα ἀπ' ὅ,τι καλὸ ὑπάρχει, καλοτυπωμένα σὲ καλὸ χαρτί καὶ μὲ μιὰ ἐμφάνιση ἀπόλυτα φροντισμένη θᾶναι πολύτιμο ἀπόκτημα γιὰ κάθε βιβλιοθήκη.

Πρῶτο βιβλίο στὴ σειρά τῶν ἐκδόσεων τῆς «Νέας Ἐποχῆς» τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου ἰατροφιλοσόφου S. Freud

ΟΜΑΔΙΚΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Τὸ βιβλίο αὐτὸ θὰ τὸ πάρουν δωρεὰν μὲν ὅσοι θὰ στείλουν μιὰ ἐτήσια συνδρομὴ τους, ὅσοι πάλι ἀπ' τοὺς ἀναγνώστες μας θέλουν νὰ τὸ ἀποκτήσουν καὶ δὲν μποροῦν γιὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο νὰ πληρώσουν τὴν ἐτήσια συνδρομὴ θὰ μποροῦν νὰ τὸ πάρουν ἀπὸ τὸν Ἐκδοτικὸν Οἶκον Γκοβόστη, Ἀκαδημίας 79 πληρώνοντας μόνο δρχ. 5 καὶ παρουσιάζοντας τὸ σχετικὸ κουπόνι.

ΔΕΛΤΙΟΝ
ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁ χορός

Μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ,
τὰ παλιὰ τὰ χρόνια,
στ' ἀψηλὰ τ' ἄλώνια
τὸ συρτὸ στῆσαν χορὸ.

Ἐνα γύρο, κι' ἄλλο γύρο,
γύριζα κ' ἐγὼ τριγύρω,
γύριζαν χαρὲς καὶ χάρες,
ὅλες οἱ κρυφὲς λαχτάρεις,
κύκλω κέφι καὶ καημὸς
ἕνας στόφιλος ρυθμὸς.

Κι' ὄλο διάβαινε ὁ καιρὸς
φτάνουν ἄχαρα τὰ γέρα,
σύθαμπο σκοτάδι ἐμπρός,
ἦρθε ἡ νύχτα, σβήν' ἡ μέρα

Ὅμως ζωντανέβει ἡ μνήμη
—πότε ρήχη, πότε πλήμη—
χαροπὲς πανώριες, κόρες
δροσερὲς σὰν αὔρες,
κι ἄλαλες χαμένες ὄρες
σὰν τὴ νύχτα μαῦρες.
Ὁρες τῆς ἀγάπης ὅλες
ἢ θλιμένες, ἢ μαργιόλες,
ἢ γλυκὲς σὰν τὴν αὐγή,
ποὺ ἡ ζωὴ τὶς εὐλογεῖ.

Κι' ὁ χορὸς;
Ἔλα νὰ στὸ πῶ στ' αὐτί:
Βῆμα πίσω, βῆμα μπρός,
ὁ χορὸς καλὰ κρατεῖ.

ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

Είδύλλιο

Φῶς ἀσημί τοῦ διάσελου τὰ μαῦρα πεῦκα ζώνει.
Τρέμει τ' ἀστέρι τῆς αὐγῆς καὶ παίρνει νὰ θαμπώνει

Δαδί, ποὺ καίγεται στὴ σιὰ, τὴν εὐωδία του χύνει.
Σκεβρὴ μιὰ πόρτα, ἀνοίγονται γλυκὸ τρίξιμο ἀφίνει.

Λεβεντονιός, μὲ τὸ τσαπὶ στὸν ὄμο του, προβαίνει.
Τὸν προβοδάει σεμνὴ κυρὰ μαντηλοφορεμένη.

—Μάννα μου καλὸ βράδυ», ὁ νιὸς καὶ ξεκινάει μὲ χάρη.
Κι' ἀπ' τὸ κατώφλι: «ὦρα καλὴ χρυσό μου παλληκάρη».

Ρόδινο φῶς τοῦ διάσελου τὰ πεῦκα τώρα ζώνει.
Λαλοῦν στὸν κάμπο οἱ πετεινοὶ καὶ γλυκοξημερώνει

N. I. XANTZAPAS

Μνήμη

ὦ, σὲ θυμοῦμαι, ἀλλοίμονο ... Τί κρίμα
νὰ μὴ μὲ βασανίζει μόνο ἡ ὦρα,
νὰ μὴ μὲ τυραγνᾷ μόνο ἡ στιγμή!
Ἄλλοί μου, τώρα κάποιον μνημα
Τέντωσε τίς στιγμές, καὶ τώρα
Πάντα τραβῶ γιὰ μιὰ ἄλλη χώρα

ὦ, μνήμη, φαρμακεύτρα, πόσο
λαχτάρισα—δηλός ;—νὰ σοῦ κρυφτῶ
μέσα στὸ «τώρα» καί, νὰ ζῶ τὴν ὦρα
ρουφώντας τῶν στιγμῶν τὸ πιετό !...

ὦ, σὺ μικρὴ ζωὴ μου πρώτη,
κρῖνε λευκὴ, χωρὶς αἰωνιότη!

ΠΑΝΟΣ ΣΠΑΛΑΣ

N. P. OGAREY (1813 - 1877)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΑΓΓΕΛΟΥ ΔΟΞΑ

Μελαγχολία

Στὴ ραθυμία τῆς ἀνοιξης πόση ὠμορφιά ἔχουν, πόση,
Τὸ πράσινο τοῦ χορταριοῦ ποὺ φρέσκο ἔχει φουντώσει
Καὶ τὸ καινούριο φύλλωμα μ' εὐωδιαστὰ βλαστάρια,
Κι' ἀγουροξύπνητων δρυμῶν παλλόμενα κλωνάρια
Καὶ τ' ἀγνὸ ἀχιθιδόφωτο τῶν αἰθερίων κ'ιμάτων
Κι' ἡ ἀπαλὴ ἀνάμιξις τῶν ζωηρῶν χρωμάτων.

Κι' ὅμως πόσο σιμότερα εἶσατε στὴν καρδιά μου,
Τοῦ φθινοπώρου ἀνάλαφρες, θλιμμένες, ἀποχρώσεις,
Ὅταν τὸ δάσος τὸ βαθὺ σκορπάει μ' ἀνατριχίλα
Στὸ θερισμένο τὸν ἀγρὸ τὰ κίτρινα του φύλλα
Κι' ὅταν στὸν ἔρημο οὐρανὸ ἕνας ἀργόπλοος ἥλιος
Παρατηρεῖ τὸ σύθαμπο θλιμμένος καὶ γαλήνιος...

Ἔτσι κι' ἡ πράη ἀνάμνηση φωτίζει στὴ σιωπὴ τῆς
Τὴν εὐτυχία ποὺ πέρασε καὶ τὰ ὄνειρα ποὺ σβύσαν.

Ἐπιστροφή

Λάμπει ἡ Σελήνη, μακρυνή,
Σ' ἕνα μαγνάδι ἀπ' ὀμίχλη τυλιγμένη,
Κι' ἀπλώνεται ἄφωνα, γυμνή,
Μιὰ θλιβερὴ κοιλάδα χιονισμένη.

Καὶ τῶν σημύδων ἡ μακρὰ
Ἄλέα, στὸ διάστημα τοῦ ἐρημωμένου δρόμου,
Ξεπαγιασμένα ἀπ' τὸ χιόνια
Ἐψώνει τ' ἄφυλλα κλαριά, σὰν χέρια τρόμου,

Καλπάζει ἡ Τρόϊκα γοργή
Καὶ ρυθμικὰ τὸ κουδουνάκι κουδουνίζει,
Κι' ὁ ἀμαξᾶς μου στὴ σιγή,
Μισοῦπνιασμένος, κάποιον ἦχο μουρμουρίζει.

Μέσα στ' ἀμάξι καθιστός,
Μὲ τὴν καρδιά σφιγμένη, πάω κεῖθε πέρα,
Γεμάτος πλήξη, σκεφτικὸς,
Πρὸς τὸ χωριὸ μου ὅπου γεννήθηκα μιὰ μέρα.

‘Ο «κοινός λόγος» του ‘Ηρακλείτου

ΤΗΛ. ΚΟΥΡΜΟΥΛΗ

Τόν ὄρον λογοκρατία (*) μεταχειριζόμεθα ἐνταῦθα ἐν τῇ εὐρυτάτῃ αὐτοῦ ἐννοίᾳ, εἰς τρόπον ὥστε νά συμπεριλαμβάνονται εἰς αὐτόν πάσαι αἱ μέχρι τοῦδε γνωσταί φιλοσοφικαί ἀπόπειραι τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἐπεδίωξαν τήν γνωστικὴν κατάκτησιν τοῦ συνόλου τοῦ πραγματικοῦ, πλὴν τῶν καρποφόρων γενομένων ὑπὸ τῶν δύο φιλοσοφικῶν κολοσσῶν, τοῦ Ἑλληνος Ἡρακλείτου καὶ τοῦ Ἰνδοῦ Βούδδα. Οὗτοι ὑψώθησαν μέχρι τῆς τελειώσεως τοῦ αὐτοδιδάσκεσθαι, δηλαδή εἰς τὸ νά διακρίνωσιν ἐντὸς τοῦ ἑαυτοῦ των, τὸ ἀληθές καὶ μοναδικὸν ἐκεῖνο ἔρεισμα, ὅπερ ἐνστικτικῶς ἔθεσεν ἡ δημιουργία εἰς τὴν ψυχικὴν μας ἐνέργειαν, διὰ νά προσανατολιζώμεθα ἀσφαλῶς δι’ αὐτοῦ κατὰ τὴν γνωστικὴν προσπάθειαν τῆς κατακτήσεως τοῦ συνόλου τοῦ πραγματικοῦ. Τὸ ἐνστικτικῶδες τοῦτο ἔρεισμα ἐκπροσωπεῖται ὑπὸ τριῶν νοημάτων, τὰ ὁποῖα σημαίνονται καὶ ἐπιβάλλονται, ὑπὸ ὠρισμένους ὄρους, διὰ τῆς ἀπ’ εὐθείας ὁδοῦ τῶν ψυχικῶν γεγονότων (συναισθημάτων, ὀργανικῶν αἰσθημάτων κτλ.), χωρὶς νά εἶναι δυνατόν νά ἀναπαρασταθοῦν καὶ νά ἀνασυσταθοῦν διὰ τῆς μνημονικῆς ἐνεργείας· ὅπως, δηλαδή, συμβαίνει μὲ ὅλα τὰ ἄλλα νοήματα τῶν ἀνθρώπων, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Οἱ λογοκρατούμενοι ὅθεν, ἐπειδὴ ἐρευνῶσι τὰ πάντα διὰ τῆς ἀναπαραστατικῆς αὐτῶν σκέψεως—ἥτις τροφοδοτεῖται μόνον ἐκ τῆς ἀναπολήσεως τῶν ἐξωτερικῶν ἐμπειρικῶν θεμάτων—δὲν εὐρίσκουσι κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς τὰ δεδομένα, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ δημιουργὸς ἐνσυνείδητος φύσις ἐνστικτικῶς μᾶς ἐπροόκισεν εἰς τὰ μέτρα τοῦ νοῦ

(*) Σημ. «Ν. Ε.» Ἡ μελέτη αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸν Πρόλογον τῆς ἀγγλικῆς μεταφράσεως τοῦ ἔργου: «Αἱ παραισθήσεις τῆς Λογοκρατίας» τὸ ὁποῖον ἐκδίδεται ἐντὸς ὀλίγου.

(**) Λογοκρατίαν κλοῦμεν τὴν μακρὰν ἐκείνην περίοδον, καθ’ ἣν πιστεύεται ὡς μοναδικὸν μέσον γνωστικῆς ἐρεύνης διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς συνολικῆς πραγματικότητος, ἡ λογικὴ ἡμῶν ἐνέργεια.

ἡμῶν· καὶ ἐνήργησε τοῦτο, ἵνα, ὅταν τὰ διακρίνωμεν καὶ προσαρμωσθῶμεν διὰ μέσου αὐτῶν πλεον πρὸς τὰ δεδομένα τῆς ἐμπειρίας, νά κατακτῶμεν πράγματι τὴν συνολικὴν πραγματικότητα. Ταύτην κατ’ οὐδένα τρόπον δυνάμεθα νά γνωρίσωμεν μόνον ἀπὸ τὰ δεδομένα τῆς ἐμπειρίας, τὰ ὁποῖα δὲν ἐδημιουργήθησαν διὰ τὸν συνολικὸν αὐτὸν γνωστικὸν σκοπὸν.

Τὰ δεδομένα, τὸσον τῆς ἐξωτερικῆς, ὅσον καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐμπειρίας, διεμορφώθησαν ὑπὸ τῆς δημιουργίας κατὰ τρόπον, ὅστις διὰ τῆς ἀπατώσεως ἐνεργείας του ἐμφανίζει εἰς τὰς ζώσας ὑπάρξεις μόνον ἐν φαντασμαγορίᾳ τὸν κόσμον· διὰ τῆς φαντασμαγορίας ταύτης ὑποβάλλονται εἰς αὐτάς, ἐν μέσῳ τῆς ἀενάως ρεούσης συνολικῆς πραγματικότητος, αἱ δύο ἐκδοχαὶ τοῦ σταθεροῦ, δηλαδή ἡ μόνιμος οὐσία τοῦ κόσμου καὶ τὸ προσβλέπον τοῦτον σταθερὸν ὑποκείμενον, ἄνευ τῶν ὁποίων ἦτο ἀδύνατος ἡ ὑπαρξίς τῆς προσωπικῆς ζωῆς. Ἡ συνολικὴ πραγματικότης, ὡς διεπομένη ὑπὸ τοῦ ἰλιγγιώδους ῥοῦ ἐνὸς αἰώνιου μεταμορφωτικοῦ τῆς ἐνεργείας στροβίλου, ἦτο ἀδύνατον νά εὖρη ἐν ἑαυτῇ κατάλληλον ἔδαφος διὰ τὴν πραγμάτωσιν καὶ ἐμφάνισιν τῶν ὄντων τῶν ἐκπροσωποῦντων τὴν προσωπικὴν ζωὴν· διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ἀναπόπρεπτον δημιουργικὴν τῆς ἐνεργείας, κατέφυγεν εἰς τὴν παρεμβολὴν τῆς πλανεῖας ἐκείνης ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων ὑποβολῆς τῶν δύο ἐκδοχῶν τοῦ σταθεροῦ. Εἶναι προφανές ὅτι τὸ περιεχόμενον, τὸ περιλαμβανόμενον ὑπὸ τὸν ὄρον τῶν δεδομένων τῶν αἰσθήσεων, εὐρύνεται ἐνταῦθα, μέχρι τοῦ νά περιλάβῃ ἅπαν τὸ ὑλικόν, τὸσον τῆς ἐξωτερικῆς, ὅσον καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐμπειρίας.

Ἐφόσον ὅμως ἅπασαι αἱ ἐκφράσεις τῆς φανεῖρας ἡμῶν ἐμπειρίας ἐξυπηρετῶσι μόνον πρακτικῶς τὰς ἀνάγκας τῆς ὑπάρξεως τῆς προσωπικῆς ζωῆς, ἔκδηλον εἶναι ὅτι αὐταὶ εἶναι ὅλως ἀκατάλληλοι διὰ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ καθαρῶς γνωστικοῦ ἡμῶν ἐφοδιασμοῦ· προσέτι δὲ κατόπιν τούτου, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος τρόπος ὑπελείπετο τῇ δημιουργίᾳ διὰ τὸ ἔργον αὐτό, εἰμὴ ἐκεῖνος δι’ οὗ θὰ ἐνεφανίζοντο καὶ θὰ ἐσημαίνοντο ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν τὰ νοήματα τοῦ ἐφοδιασμοῦ τούτου κατὰ τρόπον ἀπόκρυφον διὰ τὴν σκέψιν ἡμῶν. Ἡ σκέψις μας τροφοδοτεῖται μόνον ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν ἐμπειρικῶν θεμάτων καὶ κατὰ συνέπειαν τοιοῦτος ἀπόκρυφος τρόπος εἶναι μόνον ὁ ἐμφανίζων τὰ νοήματα ταῦτα ἐν τῇ συνειδήσει μας διὰ τῆς λεγομένης ἀπ’ εὐθείας ὁδοῦ τῶν ψυχικῶν γεγονότων, ἀφοῦ τότε δὲν ἀναπαρίστανται· καὶ διὰ τοῦτο αἱ μυριάδες τῶν

μυριάδων τῶν ἀνθρώπων οὐδέποτε ὑποπεύθησαν, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἐκφράζονται διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης νοήματα. Αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ πραγματικὸς λόγος δι' ὃν ὁ Ἡράκλειτος, ὅστις τὰ ἐνστικτώδη ταῦτα νοήματα ἀπεκάλει «κοινὸν λόγον», ἔλεγεν «εἰς ἔμοι ἄνθρωπος τρισμῦριοι, οἱ δ' ἀναρίθμητοι οὐδεῖς». Καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὸ ὅτι, διὰ νὰ φέρωμεν ἐπαξίως τὴν βαρείαν τοῦ ἀνθρώπου προσωνυμίαν, δεόν νὰ εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ διακρίνωμεν τὰ πρὸς ἴδιαν ἡμῶν χρῆσιν διαπεπιστευμένα ἡμῖν ὑπὸ τῆς δημιουργίας νοήμα· ὁπότε, κατόπιν τῆς διακρίσεως ταύτης καὶ μόνον, λαμβάνομεν γνῶσιν τοῦ συνόλου τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ ἰδίου ἡμῶν προορισμοῦ. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ νὰ φέρῃ τις ἐπαξίως τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τόσον δυσχερές, ὥστε καὶ ὅταν ἐμφανίζεται ὁ ἀληθὴς ἄνθρωπος καὶ διατυπῶνται σπανιώτατα τὸ σύστημα τοῦτο ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου, περιέρχεται καὶ πάλιν τοῦτο ἐπὶ χιλιετηρίδας εἰς λήθην.

Ἡ φιλοσοφικὴ ἀποψις αὕτη, δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι διὰ πρῶτην φοράν ἐμφανίζεται εἰς τὸν κόσμον, ἐφόσον αἱ ἀπόπειραι τοῦ Ἡρακλείτου τουλάχιστον, ὅπως συνεννοηθῇ μετ' αὐτοῦ, δὲν ἐκαρποφόρησαν οὔτε ὅταν ἔζη, οὔτε καὶ μέχρι τῆς στιγμῆς αὐτῆς, καθ' ἣν ἡμεῖς θέτομεν τέρμα εἰς τὴν διὰ μέσου τῶν χιλιετηρίδων διαρκῆ παρερμηνείαν του. Καὶ ἡ γνησίᾳ ὅμως γνωσιολογικῇ τοῦ Βούδδα μέθοδος, παρ' ὅλον ὅτι ἀρχικῶς κατενοήθη πράγματι ἀπὸ τὸ ἐκλεκτὸν ἐκεῖνο Ἰνδικὸν περιβάλλον τοῦ Βούδδα, εἶναι ὅλως ἄσχετος ἤδη πρὸς ὅλα τὰ ὑπὸ τῶν εὐρωπαϊῶν συγγραφέων λεχθέντα περὶ αὐτῆς· ἀκόμη δὲ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς τὰς ἀσπασομένας τὴν Ἑρσηκείαν τοῦ Βουδισμού, φαίνεται ὅτι ἀπὸ πολλοῦ ἔχει περιέλθει εἰς λήθην.

Ἡ ἀποκάλυψις αὕτη τῶν ἐν ἡμῖν ἐνστικτικῶς ὑφισταμένων δεδομένων τούτων, πλὴν ἄλλων μαρτυρεῖ καὶ περὶ τῆς ἀμεσότητος τῆς ἐφευρετικῆς καὶ δημιουργικῆς ἰκανότητος τοῦ νοῦ κατὰ τὴν εὐρεσιν τῶν ἐκάστοτε δεδομένων, ἐξ ὧν καθορίζονται αἱ διάφοροι λογικαὶ συνέπειαι. Αἱ δημιουργίαι δηλαδὴ τοῦ νοῦ, ἡμῶν, δὲν συντελοῦνται ἀπ' εὐθείας διὰ λογικῆς τινος ἐνεργείας καὶ δὴ ἐνεργείας σταθεροῦ τύπου, ἀλλὰ προηγῆται πάντοτε ἡ ἄμεσος κατὰ τὴν προσαρμοστικὴν τῆς πλαστικότητα ἐνέργεια τοῦ νοῦ δι' ἧς συλλαμβάνονται τὰ ἐκάστοτε ἀναγκαιοῦντα δεδομένα, ἅτινα θὰ ὑπαγορευθῶσι τὰς διαφόρους ἐπωφελεῖς συνέπειας. Πρέπει ὅθεν τὰ διὰ τῆς ἀπ' εὐθείας ὁδοῦ τῶν ψυχικῶν γεγονότων ἐμφανιζόμενα ἐν τῇ συ-

νειδήσει ἐνστικτώδη νοήματα, νὰ εὐρωσιν ἡμᾶς ὠρίμους εἰς τὸ νὰ τὰ συλλάβωμεν ἀμέσως ἐν τῇ δράσει αὐτῶν, μετέπειτα δὲ τούτου νὰ τὰ καταστήσωμεν ἀντικείμενον τῆς ἀναπαραστατικῆς σκέψεώς μας, διὰ τὴν εὐρεσιν τῶν ἐξ αὐτῶν νέων λογικῶν συνεπειῶν. Δὲν εἶχε βεβαίως εἰς τὸ παρελθὸν τὴν ἀντίληψιν ταύτην ὁ ἐμπειρισμὸς, ὅστις ἐπολέμησε τὴν ἐκδοχὴν τῆς ὑπάρξεως ἐν ἡμῖν ἐνατίκτων γνώσεων καὶ διεκήρυξεν ὅτι ἡ ἐμπειρία εἶναι καὶ μένει ἡ μεγάλη τοῦ βίου διδάσκαλος· ἐπίστευεν δὲ οὗτος ὅτι πάντως διὰ τῆς λογικῆς τῆς ὑπαγορευομένης ὑπὸ τῶν δεδομένων τῆς ἐμπειρίας, εἴμεθα ὑπόχρεοι νὰ ἐπιζητήσωμεν τὴν σύλληψιν τῆς συνολικῆς πραγματικότητος· καὶ κατέληξε, κατόπιν τούτων εἰς ἓνα ἀσφυκτικὸν ἀγνωστικισμόν, ἀφοῦ πρότερον ἀντιφάσκων πρὸς ἑαυτὸν ἠναγκάσθη νὰ ἀποδεχθῇ, πλὴν τῶν ἐμπειρικῶν γνώσεων, καὶ τὴν ὑπαρξιν ἐν ἡμῖν γνώσεων ἀργιστὶ λογικῶς ἀναγκαίων καὶ ἀνεξαρτήτων ἀπὸ πάσης ἐμπειρικῆς ἐπιβεβαιώσεως. Οὔτε ὅμως καὶ ὁ ὀρθολογισμὸς, ὅστις ἐπίστευε μὲν εἰς τὴν ὑπαρξιν ἐν ἡμῖν ἐμφύτων γνώσεων μὴ ἐμπειρικῆς προελεύσεως, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ τὰς πράγματι ἐν ἡμῖν ὑφισταμένας ἐνστικτικὰς γνώσεις· κατὰ συνέπειαν ὅθεν μόνον πλανώμενος ἐνόμιζεν, ὅτι ἐξῆλθε τῆς σφαίρας τῶν ἐμπειρικῶν δεδομένων καὶ τῶν πλανερῶν συνεπειῶν αὐτῶν· λόγῳ δὲ τούτου καὶ ἐξετράπη εἰς μίαν, οὕτως εἰπεῖν, θεοποίησιν τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ὃν μετέβαλεν εἰς ἀνεξάρτητον καὶ ἐξ ἰδίας δυνάμεως καὶ φωτὸς δημιουργοῦσαν ἐνέργειαν· καὶ ἔπραξε τοῦτο, ὡσεὶ νὰ ἦτο ποτὲ δυνατόν νὰ ὑφίσταται λογικὴ, ἥτις νὰ εἶναι ἄσχετος πρὸς ὠρισμένα δεδομένα, ἅτινα μόνον ἀμέσως συλλαμβάνει καὶ κατέχει ὁ νοῦς καὶ ὡσεὶ νὰ μὴ ἐκφράζῃ αὕτη διὰ τῶν ἀρχῶν αὐτῆς τὰς λογικὰς συνέπειας καὶ τὰ ἐπακόλουθα τῆς πραγματικότητος, ἣν καθορίζουσι τὰ ἄμεσα δεδομένα ἐκεῖνα. Κατέληξε δὲ οὗτος νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὸ ὅλως αὐθαίρετον γενικὸν θὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ μερικὸν ἐμπειρικόν.

Οὕτω ἐκ τῶν ἐμπειρικῶν δεδομένων, ἅτινα ἀμέσως κατέχει ὁ νοῦς, ἀπορρέει ἡ τυπικὴ λογικὴ, ἣν ὅλοι ὡς μοναδικὴν ἡμῶν λογικὴν διδασκόμεθα· ἐκ τῶν ἐνστικτικῶδων ὅμως δεδομένων, ἅτινα ὡσαύτως ἀμέσως καὶ οὐχὶ διὰ λογικῆς ἐνεργείας συλλαμβάνει ὁ νοῦς, ἀλλὰ λογικαὶ συνέπειαι ὑπαγορεύονται· αὗται ὅμως ἐκφράζονται ὑπὸ μιᾶς μόνον λογικῆς ἀρχῆς, ἥτις καὶ καθορίζει ὄντως τὴν συνολικὴν πραγματικότητα, ἐν ἣ «πάντα ῥεῖ εἶναι δὲ παγίως οὐδέν». Τόσον δὲ ἐπίστευθη ἡ ἀποψις αὕτη, καθ' ἣν τὸ νοητι-

κόν ήμῶν ἐκπροσωπεῖται μόνον ὑπὸ μιᾶς σταθερᾶς λογικῆς, ὥστε καὶ οἱ πρό τιнос δισχυρισθέντες ὅτι διεξάγουν ἀντιλογοκρατικὸν ἀγῶνα, ὅπως ὁ Bergson, καὶ εἰσαγαγόντες τὴν διαίθησιν διὰ τὴν ἔρμηνείαν τῶν ἀμέσων δημιουργικῶν ήμῶν ἐνεργειῶν, ἐχαρακτήρισαν ταύτην ὡς ἐνέργειαν οὐχὶ διανοητικῆς φύσεως.

Πάσας ὅθεν τὰς σχολὰς, αἱ ὁποῖαι ὀφείλουν τὴν γέννησίν των εἰς τὸ διχαστικὸν πάθημα κατὰ τὴν ἀπόπειραν τῆς ἀποδόσεως τοῦ πραγματικοῦ τρόπου τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ νοῦ, καλούμεν λογοκρατικὰς ἀποδίδομεν δὲ συνάμα τὰς διὰ μέσου τῶν χιλιετηρίδων ματαίας ταύτας φιλοσοφικὰς προσπαθείας καὶ περιπετείας τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὴν ἀνικανότητα αὐτῶν ὅπως ὑψωθῶσι μέχρι τοῦ σημείου τοῦ αὐτοδιδάσκεσθαι· δηλαδὴ τοῦ διακρίνειν ἐντὸς τοῦ ἰδίου των ἑαυτοῦ, τὰ ἐνστικτικῶς ὑφισταμένα ἐν ήμῖν νοήματα, μὲ τὰ ὁποῖα μᾶς ἐπροίκισεν ἡ δημιουργία, ἵνα διὰ μέσου αὐτῶν καὶ μόνον, προσαρμοζόμενοι πρὸς τὴν ἐμπειρίαν, κατανοήσωμεν ὄντως τὴν συνολικὴν πραγματικότητα. Μετεχειρίσθημεν δὲ ἐνταῦθα τὸν ὄρον: κατανοεῖν καὶ ὄχι: γνωρίζειν, ἐπειδὴ μόνον νὰ κατανοῶσιν οἱ ἄνθρωποι δύνανται τὰ τοῦ κόσμου πράγματα· οὐδέποτε δὲ νὰ γνωρίζωσιν αὐτά, κατέχοντες οὕτω τὴν τοῦ ὄλου κόσμου καθ' ἑαυτὴν ποιότητα καὶ ὑπόστασιν· τοῦθ' ὅπερ διετύπωσεν ὁ Ἡράκλειτος ἀποκαλέσας τὴν κατανόησιν «γνώσιν ἀγνωσίην»· γνώσιν, δηλαδὴ, ἥτις λόγω τῆς ποιότητος αὐτῆς, τῆς ἀντιτιθεμένης πρὸς τὸν ἀπατηλὸν καθαρῶς γνωστικὸν χαρακτήρα τῶν κατ' αἴσθησιν λειτουργιῶν, παραμένει ἐν τ' αὐτῷ πάντοτε ἀγνωσιακὴ· καθόσον ἡ τοιαύτη γνώσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν θεϊαν παντογνωσίαν, τὴν ἐπεκτεινομένην τόσον εἰς τὰ παρελθόντα, ὅσον καὶ εἰς τὰ μέλλοντα νὰ γίνωσιν ἐν τῷ κόσμῳ· ἐπιτυγχάνεται δὲ αὕτη διὰ τῆς πραγματικῆς κατοχῆς ὑπὸ τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας τοῦ ὄλου ῥέοντος πραγματικοῦ· διότι ἐν τῇ παρουσίᾳ καταστάσει τούτου, ἀποτυπῶνται ὁ παρελθὼν μεταμορφωτικὸς τῆς ἐνεργείας ῥοῦς καὶ ἀνακατοπτρίζεται ὁ μέλλον, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς ὑποστάσεώς του ἀπορρέουσα φυσικὴ εἰμαρμένη. Τοῦτο ὁμως δὲν δύναται νὰ συμβαίη εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν διάγοντα προσωπικὴν ζωὴν καὶ εἶναι προνόμιον μόνον τῆς ἀπροσώπου παγκοσμίου συνειδήσεως· αὕτη ἔχει πράγματι ἀπ' εὐθείας τὰ πάντα ὡς περιεχόμενον αὐτῆς καὶ δέον νὰ νοηται ὡς μία τῶν γενικῶν τῆς ἐνεργείας μορφῶν, αἵτινες ἐν τῇ ἀλληλομεταμορφώσει των συναπαρτίζουσι τὴν ὄλην ἐνεργητικὴν ὑπόστασιν τοῦ παντός.

Οὕτω τὰ ἐνστικτικῶδη ταῦτα νοήματα καθαρῶς γνωστικῆς ἀποστολῆς, προσδίδουσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν χαρακτήρα ἐνὸς ἠλεκτρονίου, ἐνὸς μικροκόσμου, ἐν ᾧ, λόγω τῆς ἀρμονικῆς ἐνότητος τοῦ παντός, ἀνακατοπτρίζεται πρὸς κατανόησιν ἡ ὄλη ἐνσυνείδητος πραγματικότης καὶ φύσις. Καὶ αὐτὸ τὸ νόημα εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Βούδδας, ὅταν ἔλεγεν «εἰς τὸ ζωντανὸν τοῦτο σῶμα, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι παρὰ μία ὄργυιά, διακηρύττω, ὅτι κατοικεῖ ὁ κόσμος καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ κόσμου καὶ τὸ τέλος τοῦ κόσμου καὶ ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς τὴν ἐξάφάνισιν τοῦ κόσμου». Ἐννοεῖ, δηλαδὴ, ὁ Βούδδας, δι' αὐτοῦ τὴν ἐπιτυχανομένην κατανόησιν τοῦ συνόλου τοῦ πραγματικοῦ—κατόπιν τῆς διακρίσεως τῶν ἐνστικτικῶδων νοημάτων καὶ προσαρμογῆν τοῦ νοῦ ήμῶν διὰ μέσου αὐτῶν πλέον πρὸς τὴν ἐμπειρίαν—ὡς ἐνὸς ἐνιαίου καὶ πεπερασμένου ἐνεργητικοῦ συνόλου, ἄνευ μονίμου βάσεως καὶ οὐσίας· συνάμα δὲ ὅτι τοῦτο δημιουργοῦν διὰ τῆς ἐμφύτου αὐτῷ ῥοπῆς πρὸς μεταμορφωτικὴν του δοκιμασίαν τὰ καθ' ἕκαστα ἐν αὐτῷ ἀντικείμενα καὶ ὄντα, βαίνει διὰ τῆς ἀποπερατώσεως τῆς δοκιμασίας του ταύτης πρὸς τὸν θερμικὸν (*) θάνατον· τοῦθ' ὅπερ μόλις μετὰ πάροδον δύο καὶ ἡμισείας χιλιάδων ἐτῶν, ἤρχισαν βεβαιοῦσαι καὶ αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι.

Ἄς ἐλπίσωμεν σήμερον, ὅτε γέμει ὁ κόσμος Ἀκαδημιῶν, κολεγίων, ἰνστιτούτων κ.τ.λ. μοναδικὸν σκοπὸν ἐχόντων τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ἀληθείας, ὅτι δὲν θὰ ἀπευθυνθῆ καὶ πάλιν εἰς τὸ κενὸν ἢ ἐκ νέου μετὰ τόσον χρόνον συντελουμένη ἀποκάλυψις αὕτη. Ἡ πίστις ήμῶν ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων μας οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον δύναται νὰ μειωθῆ, δεδομένου ὄντος ὅτι στηρίζεται ἐπὶ τῆς πραγματικῆς διακρίσεως αὐτῶν, τῶν ὑπὸ τῆς φύσεως, ἀμέσως δεδομένων ήμῖν νοημάτων, διὰ τὸ ἀληθῶς γνωρίζειν. Τὰ ὡς ἄνω ὁμως ἰδρύματα, μετατίθενται τότε ὀριστικῶς εἰς τὴν χορείαν τῶν ἀπὸ αἰῶνων μονοτόνως ματαιοπονοῦντων, ὅπως συλλάβωσι τὴν ὄλην ἀλήθειαν διὰ τῆς ἀναπαραστατικῆς σκέψεως, καθ' ἣν στιγμὴν τὰ φύσει πρὸς τοῦτο δεδομένα δὲν ἀναπαρίστανται. Τοὺς οὕτω ἐνεργοῦντας διὰ τὴν εὐρεσιν τῆς ἀληθείας, ὁ Ἡράκλειτος παρέβαλε

(*) «Θερμικὸς θάνατος τοῦ κόσμου καλεῖται, ἡ ἀπόλυτος ἀκίνησις εἰς ἣν τείνει νὰ περιέλθῃ ὁ παγκόσμιος ἐνεργητισμός, λόγω τῆς συνεχοῦς ὑποβαθμίσεως τῶν διαφόρων μορφῶν τῆς ἐνεργείας· αἵτινες τείνουσι πάντοτε νὰ μεταμορφωθῶσιν εἰς τὴν θερμικὴν ἐνέργειαν· τούτου πραγματοποιουμένου καὶ ἐξισουμένης πανταχοῦ τῆς θερμοκρασίας, πᾶν μηχανικὸν ἔργον ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι πλέον ἀδύνατον.

πρὸς τοὺς καταλασπώμενους ἐκείνους, οἵτινες, ὡσὼν παράφρονες, διὰ τὴν καθαρῶς πλύνονται πάλιν διὰ τῆς ἰδίας λάσπης.

Ἄς ἐλπίσωμεν ὅμως ὅτι θὰ λήξῃ πλέον ὀριστικῶς τὸ κωμικὸν ὡς φαινόμενον, ἀλλὰ καὶ τραγικὸν εἰς ἠθικὰς καὶ πρακτικὰς συνεπειάς, γνωστικὸν τοῦτο πάθημα καθόσον εἰς τοῦτο ὀφείλεται ἢ ἐπὶ τοσοῦτον ἐκ τῶν ὑπαγορεύσεων τοῦ πραγματικοῦ ἀπομάκρυνσις τῶν ἀνθρώπων, ὥστε κατάπληκτοι νὰ βλέπωμεν μέγα μέρος τῶν φιλέργων ἀνθρώπων στερούμενον τοῦ ἐπιουσίου των ἄρτου, ἐνῶ γέμουσιν αἱ παρακαταθῆκαι τοῦ κόσμου ἀπὸ τὰ ἀναγκαιοῦντα ὑλικά. Μόνον ἀφ' ὅτου οἱ ἄνθρωποι ἤρχισαν νὰ ζῶσι μὲ κεκλεισμένα τὰ γνωστικά ὄμματα τῆς ψυχῆς καὶ ἀπεμονώθησαν εἰς τὰ ἐμπειρικά δεδομένα, ἐξέλαβον ἐν ἀπλοῦν παραισθητικὸν φαινόμενον, ὅπως εἶναι τὸ ἴδιον ἡμῶν ἐγὼ, ὡς πελωρίαν πραγματικότητα· κατόπιν δὲ τούτου, ἢ μὲ τὸ ἔνδυμα τῆς νομιμότητος ἐκδηλουμένη λυσσαλέα των ἐγωπάθεια, διὰ μέσου τῶν κοινωνικῶν, πολιτικῶν καὶ ἐθνικῶν αὐτῶν ὀργανώσεων, κατέλυσεν πᾶν ἴχνος ἐνωτικοῦ πνεύματος, ὅπερ εἶναι τὸ μόνον ἀρμόζον εἰς νουνεχῆ ὄντα, κοινὴν ἔχοντα τὴν προέλευσιν καὶ συνοδοιποροῦντα ἐν τῇ ἀγωνιώδη ἐπιστροφῇ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν κοιτίδα, τὴν συνολικὴν πραγματικότητα.

Ἐκτὸς δὲ τῆς γαληνιαίας ταύτης ἐπιδράσεως ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦ συστήματος τούτου, τοῦ ἀπορρέοντος ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ παντογνώστου παντὸς μεταδιδόμενων ἡμῖν γνώσεων, εἶναι καὶ τὸ μόνον φιλοσοφικὸν σύστημα, ὅπερ ἐπιφέρει τὴν ἀπαραίτητον ἐναρμόνισιν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς ἐπιστήμης, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς θρησκείας. Θὰ εἴμεθα πραγματικῶς εὐτυχεῖς, ἐὰν ἴδωμεν καὶ ἄλλους καθισταμένους κοινωνοὺς, τῆς τὸ ἔργον τοῦτο διεπούσης βασικῆς ἀληθείας· καὶ θὰ εἴμεθα ἀκόμη εὐτυχέστεροι, ἐὰν ἄλλοι φύσει ἀνώτεροι ἡμῶν, κατιδόντες τὰς ἐλλείψεις του, ἐμφανίσωσιν δι' ἄλλων ἔργων τὴν βασικὴν ταύτην ἀλήθειαν ἔτι μᾶλλον καταληπτὴν καὶ εὐπρόσιτον· καθόσον τότε θὰ ἔχωμεν δικαίως τὴν χρηστὴν ἐλπίδα, ὅτι μίαν ἀπομεμακρυσμένην ἔστω ἡμέραν, δὲν θὰ ὑπάρχῃ μέρος τῆς γῆς, πρὸς ὃ νὰ δύναται νὰ ἀπευθυνθῇ, ἢ βαρεῖα τοῦ Ἡρακλείτου μομφῆ «βαρβάρων ἐστὶ ψυχῶν ταῖς ἀλόγοις αἰσθήσεσι πιστεύειν».

Πάντως συνιστῶμεν εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ καθηγητὰς τῆς φιλοσοφίας, ὅπως μὴ σπεύδωσιν εἰς τὸν σχηματισμὸν κρίσεως περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἔργου τούτου, τοῦ δισχυριζομένου ὅτι αὐτὸ καὶ μόνον ἀποκαλύπτει τὴν ἀλήθειαν· καθόσον τὸ βασικὸν αὐτοῦ γνῶρισμα, ἢ ὑπαρξίς, δηλαδή, ἐν ἡμῖν ἐνστικτωδῶν νοημάτων καθαρῶς γνω-

στικῆς ἀποστολῆς, δὲν ἐξακριβοῦται διὰ τῆς ἀναπαραστατικῆς αὐτῶν σκέψεως· ἀλλ' ἐξακριβοῦται διὰ τῆς αὐτενεργοῦ ἰκανότητος τῆς συλλαμβανούσης καὶ ἐξακριβούσης ἀμέσως τὰ ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν συμβαίνοντα, κατὰ τὴν ἐν πλήρει θεμάτων καὶ πνεύματος ὀριμάνσει καὶ βαθεῖα ἐκστατικῇ συγκεντρώσει, ἔρευναν τῶν ἐπιμάχων καὶ θεμελιωδῶν φιλοσοφικῶν προβλημάτων (ὑπαρξίς ἢ οὐ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, γένεσις τῆς συνειδήσεως καὶ τὸ πεπερασμένον ἢ οὐ τοῦ παντός)· ὅποτε πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τούτου ἀπαιτεῖται, ὅπως, ὁ πειραματιζόμενος τὴν ἐνδοσκόπησιν ταύτην, ἔχει τὸ αὐτὸ νοητικὸν ἀνάστημα μὲ τοὺς ἐκάστοτε ἐμφανίσαντας τὸ σύστημα τοῦτο ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς γνώσεως· ὑπάρχει, δηλαδή, εἷς ἀνώτατος καὶ σπανιώτατος, ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς, τύπος ἀνθρώπου, ὅστις καὶ μόνον φέρει εἰς πέρας τὸ ἔργον τοῦτο· αὐτὸ δὲ καὶ ὁ Βουδδᾶς ἐνδοῖ, ὅταν ἀπορρίπτων τὰς γνώμας τῶν κατὰ τὸν συνήθη τρόπον φιλοσοφούντων, ἔλεγε. «Μὲ αὐτὰς ἀποκρούονται ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα οἱ προηγούμενοι Βουδδᾶι ἔχουν κηρύξει καὶ τὰ ὁποῖα θὰ κηρύξουν ὅλοι οἱ μέλλοντες Βουδδᾶι καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι αὐτὰ πού τώρα ἐγὼ, ὁ Βουδδᾶς, κηρύττω». Συμβαίνει δηλ. πράγματι μὲ τοὺς ἐμφανίζοντας ἐκάστοτε τὸ σύστημα τοῦτο καὶ κατὰ τρόπον ὡστε ἢ ἔννοια τοῦ πλήθους νὰ συμπεριλαμβάνῃ εἰς εὐρυτάτην κλίμακα τὰς ἀνθρωπίνους μᾶζας, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔλεγεν ὁ Πλωτῖνος, δηλαδή, ὅτι οἱ Θεοὶ εἰς πλῆθος παρόντων, μόνον εἰς ἓνα ἐμφανίζονται, διότι μόνον αὐτὸς εἶναι ἰκανὸς νὰ ἐννοῇ «οὕτω γὰρ καὶ οἱ ἄλλοι Θεοί, πολλῶν παρόντων, ἐνὶ φαίνονται πολλάκις, ὅτι ὁ εἷς ἐκεῖνος μόνος δύναται βλέπειν» Πλωτ. VI, 5, 12.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ περισπούδαστον νόημα τῆς μεταμορφώσεως τῶν ἐνεργειῶν, εἰς ὃ καταλήγομεν νὰ ἐμπιστευώμεθα τὸ εἶναι, κατόπιν τῶν νέων λογικῶν συνεπειῶν τῶν ὑπαγορευόμενων ὑπὸ τῶν ἐνστικτωδῶν νοημάτων, εἶναι ἐλάχιστα οἰκεῖον εἰς τοὺς καθηγητὰς τῆς φιλοσοφίας· τὴν δὲ ἀπαραίτητον, ἀλλὰ καὶ δυσχερῆ, διὰ τῆς φαντασίας βοηθητικὴν ἀπεικόνισιν τοῦ νοήματος αὐτοῦ, εὐκολώτερον διαμορφοῦσιν οἱ προσκείμενοι πρὸς τοὺς διαφόρους κλάδους τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, κατὰ τὴν προσπάθειαν τῆς κατανοήσεως τῶν ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ προτεινομένων λύσεων ἐπὶ ὅλων τῶν θεμελιωδῶν φιλοσοφικῶν προβλημάτων.

ΤΗΛ. ΚΟΥΡΜΟΥΛΗΣ

Ὁ γέρο - ἀτσιγγανος

Δ. Μ. ΒΟΥΤΥΡΑ

Χειμῶνας! Τὰ φύλλα τῶν δέντρων ποὺ σκιάζανε τὴ μικρὴ πολιτεία καὶ θορυβούσανε τόσο γλυκὰ σὲ κάθε πνοὴ ἀνέμου, εἶχανε πέσει πειά. Διγυστὰ πάνω στὰ κλαδιὰ ἔμεναν, μὰ κι' αὐτὰ κάθε τόσο πετούσανε στὸν ψυχρὸν ἄνεμο.

Ὁ ἀκούραστος τραγουδιστὴς τοῦ ἡλίου, ὁ τσίτσιγκας, θὰ βρισκότανε τώρα νεκρὸς κάτω ἀπ' τοὺς σωροὺς τῶν μαραμμένων φύλλων. Πρῶτος, πρῶτος, θὰ ἔπεσε δίχως ἄλλο χτυπημένος ἀπ' τὸ ἄγριο τραγοῦδι τοῦ βορῆ τοῦ τροβαδούρου τοῦ χειμῶνα!... Ἀλλὰ τὸν Κουρούπη τὸ γέρο ἀτσιγγανο ἄλλον τραγουδιστὴ, εἶχα μέρες νὰ δῶ τί γίνεται;

Τὸν εἶχα δεῖ πρὶν ἀπὸ μέρες νὰ σέρνει μὲ κόπο πολὺ, πολὺ, τὸ κουρασμένο του βῆμα, τυλιγμένος ὅσο μποροῦσε στὸ πρασινόμαυρο σακκάκι του, ποὺ εἶχε βάλει τώρα κι' ἓνα κουμπί. Καὶ μοῦ εἶπε μὲ κάποιον χαμόγελο:

—Κουρούπη πάει νὰ βρεῖ γυναῖκα του!

Χτὲς εἶχα στείλει καὶ ρωτήσανε τὸ φύλακα τῶν ἀγελάδων. ποὺ κοντὰ στὸ μαντρί του, στοὺς σωροὺς τῶν κοπριῶν σ' ἓνα κυλυβάκι κοιμότανε ὁ Κουρούπη. Καὶ αὐτὸς ὅμως δὲν ἤξερε. Εἶχε δυὸ μέρες νὰ τὸν δεῖ. Αὐτὴ τὴν ἡμέρα μάλιστα, τὸν εἶχε ζητήσῃ νὰ τοῦ δώσει κάτι γιὰ νὰ ζεσταθεῖ, ἀλλὰ δὲν τὸν βρῆκε. Καὶ ἔλεγε ὁ ἀγελαδάρης μὲ ἀπορία:

—Πῶς ἔφυγε; μοῦ φαίνεται παράξενο, γιατί μόλις ἔσερνε τὰ πόδια του!...

Λυπήθηκα, λυπήθηκα μὴν εἶχε φύγει. Ἀλλὰ ἤθελα πάλι νὰ ἦτανε αὐτό, νὰ εἶχε φύγει, καὶ νὰ μὴν ἦτανε τίποτα κακό!

Ὅσο νὰ βραδυάσει καλά, τὸν ζήτησα σὲ ἄλλες μεριές, ρώτησα κανεὶς δὲν ἤξερε. Εἶχανε μέρες νὰ τὸν δοῦνε, ὅλοι λέγανε. Ὁ Κουρούπη ἔχει χαθεῖ.

Πῶς εἶχε πέσει στὸ χωριό μας; Ἀγνωστο! Πῶς πέφτει, ἴσως πούλι γέρικο ἀπὸ κοπάδι ταξειδιάρικων πουλιῶν καὶ μένει σ' ἓναν τόπο μόνο, κατάμονο, ἐνῶ τὰ συντρόφια του γυρίζουνε, τρέχουνε σὲ ἄγνωστα καὶ γνωστὰ μέρη ἐλεύθερα;

Ὅταν πρωτοφάνηκε καὶ τὸν ρωτήσανε πῶς τὸν λένε ἀπάντησε μὲ τὴν ἄσχημη προφορὰ τῶν Ἀτσιγγανων;

—Μανώλη!

Ἦτανε λοιπὸν χριστιανός, ἀφοῦ εἶχε τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα. Ἀλλὰ πολλοὶ δὲν τὸν πιστέψανε καὶ λέγανε πῶς ἦτανε Τοῦρκος στὴ θρησκεία καὶ μάλιστα βάζανε καὶ στοίχημα. Καὶ ἔτσι τὶς πρῶτες μέρες τὸ χωριό μας εἶχε χωριστεῖ σὲ δυὸ μέρη. Τὸ ἓνα νὰ τὸν φωνάζει Μουσταφᾶ, ἢ Χασάνη, τοῦχανε δώσει καὶ ὀνόματα Μουσουλμάνικα, καὶ τὸ ἄλλο μέρος μὲ τὸ ὄνομα, ποὺ εἶχε πεῖ αὐτός, τὸ χριστιανικό.

Ἦτανε ὅμως καὶ πολλοὶ ποὺ δὲν ἐπῆγανε μὲ κανένα μέρος καὶ αὐτοὶ τὸν φωνάζανε καὶ μὲ τὰ δυὸ. Καὶ Μανώλη καὶ Χασάνη, ὅποιο βρῖσκτανε πρόχειρο. Εὐτυχῶς πάνω σ' αὐτὴ τὴ μάχη ξεφύτρωσε ἓνα νέο ὄνομα καὶ αὐτὸ νίκησε. Κουρούπη! Ὁ νομός του ἦτανε τὰ παιδιά, οἱ μάγκες τοῦ χωριοῦ καὶ ἡ κολυμπήθρα ποὺ τὸν βάπτισε, τὸ ψαλλίδι τοῦ κουρέα!

—Κουρούπη!

—Μὲ θέλει; ἀπαντοῦσε εὐθὺς ὁ γέρο Ἀτσιγγανος μὲ τὴ χοντρὴ καὶ βαθεῖα φωνή του. Εἶχε μάθει γρήγορα τὸ νέο ὄνομά του καὶ τὸ ἄλλο, τὸ Μανώλης, τὸ ἄφησε ἢ τὸ λησμόνησε.

Ἐπαιξε βιολί σὲ γάμους, σὲ γλέντια. Καὶ ἦτανε πολὺ πρόθυμος μὲ ὅλη τὴ γεροντικὴ του ηλικία. Ἀλλὰ καὶ παράξενος, παράξενος ὅσο δὲν ἔπαιρνε!... Ἀμα κάποιος τὸν πείραζε, ἢ ἤθελε νὰ τὸν περιγελάσει, εὐθὺς ἔφευγε καὶ κανεὶς τρόπος δὲν ὑπῆρχε νὰ τὸν κάνει νὰ ξαναγυρίσει στὴ διασκέδαση.

* *

Θυμοῦμαι μὰ μέρα ποὺ τὸν βρῆκα νὰ παίζει μόνος, ὅμοιος μὲ τὸν Ὀρφέα, κυκλωμένος ἀπὸ δένδρα καὶ βράχους. Ἐνα γυρμένο πεῦκο τὸν σκίαζε καὶ σὰ νὰ τὸν ἄκουγε θλιμμένο.

Δὲν εἶδα νὰ κινηθοῦν ἀπ' τὴ συγκίνηση οἱ βράχοι, οὔτε τὰ δέντρα νὰ ἀντισταθοῦνε στοῦ ἀνέμου τὴν πνοὴ γιὰ νὰ ἀκούσουν καλλίτερα τὴ μελωδία τοῦ ἀτσιγγανου. Ἀλλ' ἐμένα μὲ ἔκανε μελαγχολικὸ ὁ κλαψάρικος σκοπός, ποὺ ἔπαιζε. Ὅταν ἔπαψε τοῦ εἶπα:

—Πολὺ λυπητερὸ εἶναι αὐτὸ τὸ κομμάτι!

Ναί! μοῦ ἀπάντησε κατεβάζοντας τὸ βιολί του τ' ἀγαποῦσε ἡ γυναῖκα μου!

—Ἦσουν παντρεμμένος;

—Ναί!

—Καὶ ἡ γυναῖκα σου;
—Πάει, πάει!...Κάτω ἀπ' τὸ χῶμα!
Πέθανε;

—Ναί.

—Ποῦ πέθανε;

—Περνούσαμε ἓνα ξεροβούνι καὶ ἀρρώστησε καὶ πάει!

—Εἶναι πολὺς καιρὸς;

—Κάμποσος.

—Μείναμε σιωπηλοί. Αὐτὸς φαινότανε νὰ κοιτάζει τὰ δέντρα. Εἶδα, ὅτι φοροῦσε ἓνα νέο σακκάκι, μαῦρο, πρασινισμένο, χωρὶς κουμπιά. Ἐνας τζίτζικας ἀρχισε νὰ τραγουδᾷ σ' ἓνα ἐκεῖ κοντὰ δέντρο. Δυὸ σφίγγες ἤρθανε καὶ μᾶς ἔκαναν γύρους βοτίζοντας. Ἐμείνα θλιμμένος καὶ σὰ νὰ εἶχα ἐμπρὸς μου, καὶ ἔβλεπα θαμπὰ τὴ σκοτεινὴ ζωὴ του. Τὸν ρώτησα πάλι.

—Πέρασες, ὕστερα ἀπ' τὸ θάνατο τῆς γυναίκας σου, ἀπ' τὸ ξεροβούνι;

—Πολλές, πολλές φορές!...

—Τὸ μέρος, ποῦ τὴ θάψανε τὸ θυμώσουν;

—Ἄχι.

—Ἄχι!...Δὲν εἶχες βάλει κανένα σημάδι;

—Καὶ γιατί νὰ βάλω σημάδι;

*
* *

Μιά βραδυὰ πάλι, εἶχα βγεῖ νὰ περπατήσω. Ἦτανε ὥραϊα νύχτα. Ὁ ἀέρας δὲν φυσοῦσε καὶ ἡ σελήνη ἔλαμπε σὲ καθαρὸ οὐρανό. Πέρα μακριὰ ἀστράφτανε φῶτα πολλά, τὰ φῶτα τῆς πολιτείας.

Σιγὰ, σιγὰ περπατῶντας εἶχα φθάσει κοντὰ σὲ μιὰ μεγάλη ἀποθήκη σανοῦ. Ἡ γῆ ἐκεῖ ἦτανε κουρασμένη ἀπ' τὸ δρεπάνι τῶν θεριστῶν καὶ μέσα στὴ μέση ἑνὸς χωραφιοῦ, διέκρινε κάποιον νὰ κάθεται σὰ στοιχειό. Σ' αὐτὸ τὸ μέρος ἐσύχναζε ὁ Κουρούπης καὶ ὅτι ἦταν αὐτὸς τὸ μαυριδερὸ κείνο πρᾶγμα, ἦρθε στὸ νοῦ μου. Τοῦ φώναξα καὶ εἶδα πὼς δὲν εἶχα κάνει λάθος. Ἦταν αὐτὸς ὁ Κουρούπης. Πῆγα κοντὰ. Ἐτρωγε. Κάποιος τοῦ εἶχε δώσει σούπα. Τὴν εἶχε σ' ἓνα τσανάκι βαθύ. Ἄλλ' ἀντίκρυστόν του, εἶδα νὰ ἔχει ἀκόμα ἓνα κουτάλι καὶ ἓνα ροῦχο παλὴ στρωμένο.

—Κάποιος ἄλλος ἀτσιγγάνος! σκέφτηκα. Τὸν κύτταξα ποῦ ἔτρωγε καὶ περιμένα νὰ φανεῖ ὁ σύντροφός του, ἀλλ' αὐτὸς δὲν φαινότανε καὶ ἡ σούπα κόντευε νὰ τελειώσει. Ἐπὶ τέλους τὸν ρώτησα.

—Ἐχεις παρέα;

—Ἄχι!...Κανένα!...ἐγὼ μόνο!

—'Αμ' αὐτὰ ἐκεῖ; Καὶ τοῦδειξα τὸ κουτάλι καὶ τὴ θέση τὴν ἐτοιμασμένη.

—Ποιὰ,...Αὐτὰ; Εἶναι γιὰ τὴ γυναῖκα μου...

*
* *

Μετὰ δυὸ μέρες μετὰ τὸ χαμὸ τοῦ Κουρούπης, βγήκα, πρωί, γιὰ νὰ πάω σ' ἓνα μακρινὸ κτῆμα. Ἦτανε ἓνα παγωμένο πρωί, χωρὶς ἀέρα καὶ μὲ καθαρὸ οὐρανό. Γύρω τὰ βουνὰ ἦτανε κάτασπρα ἀπ' τὸ χιόνι.

Καθὼς περνοῦσα ἀπὸ ἓνα χάνι ποῦ μέσα ἄκουσα ποδοχτυπήματα ἀλόγων, εἶδα νὰ φανεῖ στὴν πόρτα ὁ γερὸ Βρασίδης, ἓνας κυνηγὸς μανιακός, κόκκινος καὶ στρογγυλός, ποῦ πάντα, ἅμα τὸν ἔβλεπα, μοῦ θύμιζε, τὸ στρογγυλό του πρόσωπο, πὼς εἶχε γίνει κυνηγός. Εἶχε ἀρχίσει νὰ κυνηγᾷ γιὰ νὰ πολεμήσει τὸ πάχος καὶ ἔτσι σιγὰ, σιγὰ τὸν ἔπιασε τέτια μανία γιὰ τὸ κυνήγι, ποῦ δὲν ἔκανε ἄλλη δουλειὰ παρὰ νὰ τρέχει στὰ κατσάβραχα γιὰ νὰ σκοτώσει λαγούς καὶ ὀρτίκια. Ἄμα μὲ εἶδε, μοῦ εἶπε ἀφοῦ μὲ χαιρέτησε:

—Νὰ σοῦ πῶ καὶ τὰ νέα!...

—Τὶ τρέχει;

—Βοῆκα τὸν Κουρούπη!

—Τὶ λές!

—Ναὶ τὸν βοῆκα, ἀλλ' ὄχι ζωντανό!...

Τὸν εἶχε βρεῖ στὴν ἀρχὴ τοῦ δάσους νεκρό, κάτω ἀπ' ἓνα δέντρο. Καὶ γι' αὐτὸ εἶχε πάει στὸ χάνι, γιὰ νὰ εἰδοποιήσει νὰ πᾶνε νὰ τὸν πάρουνε. Μὲ τρεῖς ἀνθρώπους τοῦ χανιοῦ ξεκινήσαμε μέσα σ' ἓνα κάρρο φθάσαμε στὸ μεγάλο δάσος. Κάτω ἀπὸ ἓνα γέρικο πεῦκο μεγάλο καὶ ψηλό, βοήκαμε ξαπλωμένον, νεκρὸ τὸν Κουρούπη τὸν ἀτσιγγάνο. Φοροῦσε τὸ μαυροπράσινο σακκάκι του καὶ κοντὰ του, δίπλα του, εἶχε τὸ βιολί του, τὸ σύντροφο τῶν πόνων του.

—Κεῖνη τὴ στιγμή ποῦ φθάναμε ὁ ἥλιος χρύσωσε τὶς κορφές τῶν ψυλῶν βουνῶν καὶ τὰ πουλιὰ κελαιδοῦσαν πάνω στὰ δέντρα σὰ νὰ ἔκαναν ὕμνο, σὰ νὰ ἔψελναν στὴν ἐλεύθερη ζωὴ, στὴ ζωὴ ποῦ εἶχε περάσει ὁ νεκρὸς ἀτσιγγάνος!...

ΑΝΤ. ΤΣΕΧΟΒ

ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΔΡΟΜΟ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΓΑΛΑΤ. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

- ΜΕΡΙΚ 'Η εὐτυχία; 'Η εὐτυχία περπατᾷ πίσω μας' κανένας δὲν τὴν βλέπει τὴν εὐτυχία. "Αν μπορέσεις νὰ δαγκάσεις τὸν ἀγκώνα σου, τότε θὰ τὴ δεῖς τὴν εὐτυχία...ὄλα τοῦτα ποὺ λὲς εἶναι κουταμάρες...(κυττάζει τοὺς ἀνθρώπους ἕνα γύρο). Σὰν κατάδικοι ποὺ τοὺς πᾶν στὰ κάτεργα... Γειά σου ἀνθρώπινη ἀθλιότητα.
- ΕΦΙΜΟΒΝΑ (Στὸν Μέρικ) Τὶ ἀγριόματα! Σωστός διάβολος...Μὴ μᾶς κυτᾶς!
- ΜΕΡΙΚ Γειά σου φτώχεια!
- ΕΦΙΜΟΒΝΑ Φύγε ἀπὸ δῶ χάμω...(σκουντᾷ τὸ Σάββα) "Ένας κακὸς ἀνθρώπος μᾶς κυτᾶζει...θὰ μᾶς φέρει γρουσουζιά... (στὸ Μέρικ). Μὴ μᾶς κυτᾶς σοῦ λέω!
- ΣΑΒΒΑΣ Δὲ θὰ μᾶς πειράξει θειά...ὁ Θεὸς δὲ θὰ τὸν ἀφήσει..
- ΜΕΡΙΚ Καλημέρα χριστιανοί; (σηκώνει τοὺς ὤμους). Δὲ μιλᾷ κανένας. Κοιμᾶστε; Γιατὶ σωμαίνετε;
- ΕΦΙΜΟΒΝΑ Μὴ μᾶς κυτᾶς...σατανᾶ...
- ΜΕΡΙΚ: Σῶπα ντὲ μπαμπόγρια...ποὺ τὸν βλέπεις τὸ σατανᾶ; Ἐγὼ σᾶς μιλάω γιατί λυπᾶμε τοὺς δυστυχομένους...σᾶς βλέπω κοκαλιασμένους ἀπὸ τὸ κρῦο σὰν τὶς μύγες καὶ σᾶς πονᾷ ἡ ψυχὴ μου...εἶπα, ἄς τοὺς πῶ μὴ κουβέντα...καὶ σεῖς ἀγριέψατε...γιατί; (πλησιάζει τὸ Φέντια). "Απὸ ποῦ εἶσαι;
- ΦΕΝΤΙΑ: "Απὸ δῶ. Δουλεύω στὴ φάμπρικα τοῦ Καμόνιε...κάνει τοῦβλα.
- ΜΕΡΙΚ: Σήκω τώρα...
- ΦΕΝΤΙΑ: (μισοσηκώνεται). Γιατί;
- ΜΕΡΙΚ: Σήκω...σήκω ὀλότελα...θέλω νὰ ξαπλώσω.

ΦΕΝΤΙΑ
ΜΕΡΙΚ
ΦΕΝΤΙΑ
ΜΕΡΙΚ

Καλὲ τί μᾶς λὲς! Στὴ θέση μου θὰ ξαπλώσεις;
Στὴ θέση σου...πλάγιασε καταγῆς.

Βρὲ ἄε τράβα...

"Έλα, ἔλα, ἄδειασέ μου τὴ γωνιά καὶ λίγα τὰ λόγια, τὸ καλὸ ποὺ σοῦ θέλω.

ΤΥΧΩΝΑΣ
ΦΕΝΤΙΑ

(Στὸ Φέντια). Μὴν τοῦ ἀντιστέκεσαι...κάνε ὅ,τι σοῦ λέει! Τί δικαίωμα ἔχεις! Τί δηλαδή, ἐπειδὴ γουρλώνεις τὰ μάτια, θαρεῖς πὼς σὲ φοβᾶμαι;(παίρνει τὰ κουρέλια του καὶ ξαπλώνεται καταγῆς). Σατατᾷ!(πλαγιάζει καὶ σκεπάζεται ἀπὸ κορφῆς).

ΜΕΡΙΚ

(Ἐγκαταστημένος στὸν πάγκο). Γιὰ νὰ λὲς ἔτσι, πᾶ νὰ πεῖ πὼς δὲν τὸν ἔχεις δεῖ τὸ Σατανᾶ. Οἱ διαβόλοι δὲν εἶναι σὰν ἐμένα (ξαπλώνει μὲ τὸν μπαλτᾶ πλάϊ του). Πλάγιασε καὶ σὺ τσεκουράκι μου, καλὸ μου ἀδερφάκι...μονάχα στάσου νὰ σοῦ σκεπάσω τὸ ξύλο σου...τόκλεψα...τόκλεψα καὶ τώρα γυρνῶ μὲ δαῦτο σὰ νᾶναι κανένα πολύτιμο πράμα...νὰ τὸ πετάξω τὸ λυπᾶμαι, μὰ ἔλα ποὺ δὲν ξέρω καὶ ποῦ νὰ τὸ βάλω...Εἶναι σὰν τὴν γυναῖκα ποὺ δὲν ἀγαπᾶμε πιά (πλαγιάζει). "Έτσι ποὺ λὲς ἀδερφάκι, οἱ διαβόλοι δὲν εἶναι σὰν ἐμένα...

ΦΕΝΤΙΑ

(Βγάζοντας τὸ κεφάλι του ἀπὸ τὰ σκεπάσματα). Ἄλλὰ πὼς;

ΜΕΡΙΚ

Εἶναι σὰν τὸν καπνὸ...σὰν τὸν ἄνεμο...σὰν τὴν ἀναπνοή.. νά, ἔτσι, κύταξε (φυσᾷ). "Έτσι εἶναι...δὲ μπορεῖ νὰ τοὺς δεῖ κανένας!

Μιὰ φωνὴ ἀπὸ τὴ γωνιά. "Οποῖος κάτσει κάτω ἀπὸ τὸ ἀλέτρι, βλέπει τὸ διάβολο.

ΜΕΡΙΚ

"Εγὼ κάθισα, μὰ δὲν εἶδα τίποτα. Οἱ γυναῖκες καὶ οἱ κουτομουζῆδες τὰ λένε αὐτά. Κανεῖς δὲ μπορεῖ νὰ δεῖ οὔτε τὸ διάβολο οὔτε τοὺς βρυνκολάκους, οὔτε τ' ἀερικά, οὔτε τίποτα. Γὸ μάτι δὲν εἶναι καμωμένο νὰ μπορεῖ νὰ τὰ βλέπει ὄλα τοῦτα. "Όταν ἤμουν μικρός, πῆγαινα ξεπίτηδες τὴ νύχτα στὸ δάσος γιὰ νὰ δῶ τὸ διάβολο. Φώναζα, φώναζα μ' ὄλη μου τὴ δύναμη...μπᾶ τίποτα...πῆγα καὶ στὸ νεκροταφεῖο... νὰ δῶ τοὺς βρυνκολάκους... τίποτα κι' ἐκεῖ...οἱ γυναῖκες ὄλο ψέματα λένε...εἶδα τοῦ κόσμου τὰ πράματα, μὰ διάβολο δὲν εἶδα πουθενά.

(Μιὰ φωνὴ ἀπὸ τὴ γωνιά.) Μὴν τὸ λὲς αὐτὸ...καμμιά φορὰ

ΣΑΒΒΑΣ

ΜΕΡΙΚ

ΕΦΙΜΟΒΝΑ

ΤΥΧΩΝΑΣ

ΜΕΡΙΚ

ΝΑΖΑΡΟΒΝΑ

ΕΦΙΜΟΒΝΑ

βλέπουν...στο χωριό μας ένας άνθρωπος άδειαζε ένα αγριο-
γούρουνο...άνοίγει την κοιλιά κι' εκεί, κράκ, πηδάει από
μέσα ένας.

(Άνασηκώνεται). Παιδιά μου μη μιλάτε για τον τρισκα-
τάρατο... Είναι άμαρτία, να σ'ας χαρῶ!

Άχά! Νά κι' ο άσπρογένης...ό σκελετός! Γιατί να πᾶ-
με στο νεκροταφείο; οί πεθαμένοι σηκώνονται από το
πάτωμα και μᾶς κάνουν μάθημα. Άμαρτία! Οί άνθρω-
ποι δὲ μπαίνουν στο δρόμο του Θεοῦ μ' αυτές τις ήλι-
θιες ιδέες. Εἴσαστε πλάσματα βυθισμένα στο σκοτάδι
τῆς άμάθειας. (Άνάβει τὴν πίπα του)· ο πατέρας μου
ήταν ένας μουζίκος που αγαπούσε κι' αὐτός να κατηγᾶ
τὸν κόσμο. Μιά φορά εἶχε κλέψει ένα σακί μῆλα από
τὸ σπίτι του παπᾶ. Μᾶς τὸ φέρνει και λέει: «Παιδιά να
μη φᾶτε μῆλα πριν τῆς μεταμορφώσεως του Σωτῆρος
γιατί εἶναι άμαρτία». Τὸ ἴδιο κάνετε και σεις. Νά μη
μιλάμε με τὸ διάβολο, αλλά να κάνουμε τὰ ἔργα του. Π.χ.,
αὐτὴ ἡ γοηὰ στρίγγλα (δείχνει τὴν Ἐφίμοβνα). Τῆς
φάνηκα, λέει, ἴδιος ὁ τρισκατάρατος...για ῥῶτα την ὄμως
πόσες φορές του παραδῶσε τὴν ψυχὴ της στὰ νιάτα της.
(Θυμωμένη, κάνοντας πῶς φτύνει). Φτου! φτου! φτου!
σταυρὸ βοήθα μας...(κρύβει τὸ πρόσωπο στὰ χέρια της).
Σάββα...

Μά γιατί τους φοβερίζεις; Τί γούστο βρίσκεις; (ὁ άνε-
μος χτυπᾶ τὴν πόρτα). Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ! Τί ἄερας...
τί ἄερας!

(Τανιέται). Άχ, να μπορούσε κανείς να δείξει τὴ δύνα-
μή του! (ἡ πόρτα χτυπᾶ). Να μετρηθεῖ μαζί του!...Δὲ
μπορεῖ οὔτε μιὰ πόρτα να σπάσει...κι' ἐγὼ μιὰ σὰ τὸ
θελήσω ῥίχνω κάτω τὸ καπηλειό! (σηκώνεται και ξανα-
πέφτει). Τί μαρτύριο!

Κάμε μιὰ προσευχή, εἶδωλο...τί ἔχεις και στριφογυρνᾶς
ἔτσι;

Άφησέ τον...μὴν του μιλάς. Λὲς πῶς μᾶς κυττάζει ξα-
νά...(στὸ Μέρικ). Μη μᾶς κυττάζεις. Τὰ μάτια σου εἶναι
σάν του διαβόλου πριν από τὴ λειτουργία.

(Συνεχίζεται)

Στροφή

Μοιάζει ἡ ζωή μου τὰ κλειστὰ και σιωπηλὰ βιβλία
που γράφουνε μιὰ φοβερὴ φαντάστικὴ ἱστορία,
κι' εἰκόνες τὶς σελίδες τους φρικιαστικὲς στολίζουν
και μοναχὰ παράδοξοι ἀναγνώστες ξεφυλλίζουν.

ΜΗΝΑΣ ΔΗΜΑΚΗΣ

Τὰ κρεμαστὰ ρόδια

Σάν εἶδα ρόδια στοῦ παπποῦ τὸ σπίτι κρεμαστὰ,
στὸ νοῦ μου ῥθαν τὰ λόγια του: «Άχ!... ἅγιο τοῦτό χῶμα.
Σάν ξεκρεμᾶς από ψηλά τὰ ρόδια, ὡς αὐτά,
μεγάλος θᾶσαι και στή χώρα ἀκόμα...»

Και για ἴνα ρόδι σήκωσα τὸ χέρι μου ψηλά.
Ἐλήθεια πόσο ψήλωσα!... κι' ἀπ' τὸ σκοινὶ τὸ πῆρα!...
Μεγάλωσα!!... Ποῦσαι παπποῦ;... μὰ ζῶ στὰ χαμηλά
με μιὰν εὐχὴ — ἀλλοίμονό μου — στεῖρα.

ΑΡΙΣΤΟΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ

Ρυθμοὶ Φθινοπωρινοὶ

ῶ ρίγη χινοπωρινά: θρηνοί, φτεροῦγες, δειλινά,
Ἐρημα κέντρα μακρυνά, φευγάτα χελιδόνια,
Και Σὺ — Χαρὰ και Συμφορὰ — Χινοπωριάτικὴ φτορὰ
Δίνεις σὲ μένα τὰ φτερὰ να πιάνω πελαργόνια.

Χινόπωρο φιλι ὄγρο — φιλι του κύκνου στὸ νερὸ —
Μὲ τὸ χλωμὸ τὸ πρόσωπο, τὸ σφραγισμένο στόμα,
Θλίβουντ' οἱ ὤμορφες ψυχές, στὸ θρηνο σου τὸ γοερό,
Ἐπὸ τ' ἀναθυμιάσματα στὸ νοτερό τὸ χῶμα.

Χινόπωρο, κρηφή πληγή, μοιάζεις ἀπάνεμη πηγὴ
Σὲ φλογισμένην ἔρημο: — Χειμῶνας, Καλοκαίρι—
Σὲ καρτερῶ σάν τὴν Αὐγὴ, σάν τὴ Σελήνη πριχοῦ βγεῖ,
Σάν ἥλιο Χειμωνιάτικο νοσταλγικό μου ταῖρι.

Κι' ἤρθες—Χαρὰ και Συμφορὰ—για να σκορπίσεις τὴ φτορὰ
Σὲ χωριουδάκια φωτερὰ που πέσαν στὸ σκοτάδι.
Φωλίτσες ἔρημες, φτερά, ἄνθια πεσμένα στὰ νερά,
Κι' ὁ Ἐρωτας δίχως ὄρμη μόνος θρηνεῖ στὸ βράδυ...

ΜΗΤΣΟΣ ΛΥΓΙΖΟΣ

Σύγχρονες πνευματικές τάσεις

Στην ιστορική του εξέλιξη ο πνευματικός άνθρωπος κι' αν πέρα ως πέρα δέν εΐτανε καταστροφικός, εΐχε ωστόσο μέσα του τὸ σπέρμα καὶ τὴ φορὰ τοῦ χαλασμοῦ: Πρωτόγονος ἢ χουμανιστής, κλασικός ἢ ρομαντικός, συμβολιστής ἢ φουτουριστής, μὰ πάντα ἐπικός, ἔνθεος, διονυσιακός. Μιὰ κάποια «Verwilderung», μιὰ πριμιτιβιστική σ' ὄλα της τὰ καθέκαστα ἀντίληψη χαρακτηρίζει πάντα τὸ τέτοιο ἢ τέτοιο ξεκίνημα γιὰ ἰδεολογικές καὶ αἰσθητικές καταχτήσεις ἀνώτερης μορφῆς. Θαρεῖς κι' εἶναι τῆς μοίρας τοῦ ποιητῆ νὰ περνάει πάντα ἀπὸ μιὰ κόλαση γιὰ ν' ἀνέβῃ πρὸς τὸ ἡλιορόδινο βουνὸ τοῦ Καθαρητρίου.

Τότε, μιὰ ομάδα ἀπὸ ἐνθουσιώδεις «δρουΐδες», ἀπὸ ὄνειροπαρμένους Burger, Voss καὶ Stolberg εἰσχωροῦν μέσ' στὰ ἀνεξιχνίαστα σύθαμπα ἐνὸς δρυμοῦ, ἀνάβουν μεγάλες φωτιές, καίνε τὰ ἔργα τοῦ Wieland, ἀναγορεύουν ποντίφικα τὸν Klopstock καὶ «ὀμνύουν πίστιν» στὴ μιὰ καὶ μόνῃ ἀληθινῇ ποίησιν.

Τέτοια, τὸ ξαναλέω, κάθε εξέλιξη γιὰ ὅποιες σφαῖρες τοῦ πνευματικοῦ ἐποικοδομήματος.

Ἔστερα ἔρχονται χρόνια ἡρεμίας, γαλήνης, σοφροσύνης. Ἐνα ξελαγάρισμα γίνεται στὴν ψυχὴ καὶ στὶς ἰδέες τῶν ἀνθρώπων, μιὰ ξαστεργιὰ στὸν θολωμένο οὐρανὸ τῶν παθῶν καὶ τῶν ἀντιλήψεων: Ὁ Γκαίτε γυρίζοντας ἀπ' «τὴ χώρα τοῦ ἡλίου καὶ τῶν πορτοκαλιῶν» δέν εἶναι πιά ὁ ποιητῆς τοῦ «Γκαίτζ» μὰ ὁ ἐρωτοχτυπημένος τῆς κλασικῆς ὁμορφιάς. Ἔτσι γράφηκαν ὁ «Ἐγκμοντ», ἡ «Ἰφιγένεια» καὶ ὁ «Τορκουάτο Τάσσο». Πῆρα γιὰ παράδειγμα τὴ Γερμανία, ἐνῶ θὰ μπορούσα νὰ πειρνα ὅποια ἄλλη χώρα. Μὰ τοῦτο θέλω νὰ τονίσω, πὼς δέν σταματᾶμε οὔτε κι' ἐδῶ, πὼς τὸ πνεῦμα φέρνει μέσα του τὸ σπέρμα τῆς ἀναδημιουργίας — «Μῆτρα καὶ μνήμα» — πὼς τὴν χουμανιστικὴ ἀναγέννηση διαδέχεται ὁ ρομαντισμός, ὀρμητικός μὲ τὸν «Πρόλογο τοῦ Κρόμουελ» καὶ μὲ τὸν «Ἐρνάνη», πρᾶος στὸ κατοπινὸ του τὸ ξετύλιγμα καὶ στερνᾶ κούφιος, ἄρρωστος καὶ παλινδρομικός. Ἐνας Joseph Delorme ὄχι μονάχα δέν μᾶς συγκινεῖ πιά, ἀλλὰ μᾶς εἶναι καὶ ἀνυπόφορος.

Τότε ριχνόμαστε μὲ πάθος σ' ἓναν Julien Sorel, διαβάζουμε μὲ ἀπληστία τὴν «Ἀνθρώπινη Κωμωδία», τὴ «Γῆ», τοὺς Ρώσσοις δασκάλους, μὰ οὔτε κι' ἐδῶ δέν ξαποσταίνουμε οὔτε κι' ἐδῶ δέν λέμε τὸ «νὺν ἀπολύεις...»

Τὸ πνεῦμα κάποτε ὕψωσε σταθμούς, ὀροθέτησε καὶ κρέμασε πάνω στὶς προσόψεις τῶν αἰῶνων φωτεινὲς πινακίδες: «Ἑλληνορωμαϊκὸς Πολιτισμός», «Χριστιανικὸς Ἰδεαλισμός», «Μεσαιωνικὸς ρομαντισμός», «Ἰταλικὴ Ἀναγέννηση». Καὶ σήμερα; Σήμερα λένε, τίποτε: χάος, ἀναρχία, σύγχυση. Φαινομενικὰ ναί, μὰ στὸ βάθος... Ἄν μπορούσαμε νὰ διακρίνουμε πέρ' ἀπ' τὴν ὀμίχλη πρὸς τὶς διαυγεῖς πηγές τοῦ μέλλοντος. Ἄν μπορούσαμε νὰ δοῦμε αὐτὸ τὸ βάθος...

*
**

Τέτοιος μοῦ φαίνεται νὰναι σήμερα ἓνας ὀλοκληρωτικὸς διαχωρισμὸς πάνω στὶς ἰδέες: Πολεμικὸς μαζὶ κι' ἀνοικοδομητικὸς ἄνεμος ἀπ' τὴ μιὰ τὴ μεριὰ κι' ἀπ' τὴν ἄλλη προσπάθεια γιὰ ξαναζωντάνεμα παληῶν πεθαμένων συμβόλων. Μιὰ λέξη ἡχεῖ ξανά στὸν ἀγέρα, «Χουμανισμός». Μὰ πόσο διαφορετικὸς, πόσο ἀλλοιωτικὸς στὴν ἐννοια καὶ στὸ γενικὸ του τὸ φανέρωμα. Ἐδῶ καθολικὸς, ἠθικοματεριαλιστικὸς, πανανθρώπινος. Ἐκεῖ ἀρχαϊκός, ἀτομικοπνευματικὸς, κλασικός. Ἐδῶ ὁ ἄνθρωπος ὡς ὕλικοπνευματικὸ σύνολο, ἐκεῖ ὡς ἐκλεκτός, καρλαϊλικὸς penseur. Εἶναι ἡ ἐποχὴ ποῦ ὁ ἀτομικισμὸς δίνει τὴν τελευταία του μάχη μὲ τὸν ὀμαδισμὸ. Ἔστερα μιὰ νεορομαντικὴ τάση μὲ βάση ἀπ' τὸνα μέρος τὶς συνολικὲς ἐκφάνσεις τὶς βιοψυχικὲς κι' ἀπὸ τᾶλλο τὸν ὑποκειμενικὸ ὀραματισμὸ καὶ τὴν ὀμφαλοσκοπία. Ποῦ πηγαίνουμε; Δέν τὸ ξέρουμε καὶ δέν θὰ τὸ μάθουμε ὅσο βαστᾶν οἱ ὀμίχλες, ὅσο δέν ξεκαθαρίζει ὁ κοινωνικὸς οὐρανός.

*
**

Τρεῖς χώρες ἡχοῦν σήμερα στὸν ἀγέρα μὲ τρία μεταλλικὰ διαφορετικὰ τέμπρα. Ρωσία—Γαλλία—Γερμανία. Δυὸ ἄκρα κι' ἓνα κέντρο ὅπου συναντοῦνται τὰ δυὸ ἄκρα.

Στὴν τελευταία ἡ θεωρία τοῦ ρασιζμοῦ (φυλετισμοῦ) καθοδηγεῖ καὶ ὀργανώνει τὴ σκέψη: «Dieu est-il allemand?» ρωτᾶ ὁ Max Herment στὸ τελευταῖο του βιβλίου. «Εἶναι», ἀπαντᾶ ὁ Φύρερ. Ὅταν λοιπὸν καὶ ὁ θεὸς εἶναι γερμανὸς στὴν καταγωγὴ, πρέπει νὰ εἶναι δίχως ἄλλο καὶ οἱ ἡρώες τῶν μυθιστορημάτων. Ποτὲ ὁ

Νιτσεισμός στην καθολικότερη σημασία του δεν βρήκε τέτοια διακρίση.

Στη Ρωσία το ίδιο, ένας υπερανθρωπισμός, αλλά με βάση το υλικοπνευματικό σύνολο. Μια «έποποιία της ανοικοδόμησης», καθώς την ονομάζουν. Κι' έδω κλαγγές όπλων όπως κι' εκεί, κι' έδω ίαχές και παιάνες.

Ύστερα μάς μένει ή «Πολιτεία των Φώτων». Αυτήν έδω θά την δούμε παράδοξη, πολυκύματη, παρδαλή. Έδω συντελείται για πρώτη φορά στους αιώνες ή στενότερη πνευματική έπιμιξία των φιλοσοφικών και καλλιτεχνικών ιδεών που θά καταπλήξουν τις έρχόμενες γενιές. Σήμερα είναι χάος, όμως απ' το χάος θά βλαστήσουν κόσμοι και συστήματα, θά λάμψουν καινούργιοι ήλιοι γνώσεων.

* *

Στη λογοτεχνία, μπορούμε να πούμε πώς, ποτέ το έντυπο χαρτί δεν έφτασε να κυκλοφορεί τόσο άφθονο στη Γαλλία. Το ρομάντζο, ύστερα από μια μικρή όπισθοδρόμηση ξαναπέρνει την πρώτη του θέση μ'έναν Jules Romain, έναν Mauriac, έναν Duhamel, Barbusse, Maurois, Suarès, Gide, Jaloux, Bordeaux, Marc Bernard, Bepois, Prevost κ. ά. Φυσικά πλάι σ' αυτούς υπάρχουν και έξακολουθούν να γεμίζουν το χαρτί με άερολογήματα οί άνοητογράφοι Decobra, Massard, Deily και Σία,μά οί τέτιοι δέ λείπουν από καμιά χώρα. Το διήγημα που είχε κάπως παραμεληθή έξ αίτίας του στενεμένου πλαισίου του, αρχίζει να παρουσιάζει αξιόλογες προσπάθειες. Προτιμώνται τά διηγήματα με ένιαία ψυχική διάθεση και συνοχή. Το φιλολογικό δοκίμιο καλλιεργήθηκε πλατιά τά τελευταία χρόνια. Είναι το είδος που μπορεί να έκφράσει σε μορφές το στοχαστικό βάθος μιας έντονης πνευματικής ζωής.

* *

Το τελευταίο ρομάντζο του Marcel Prévost «Clarisse et sa fille» είναι, μπορεί να πεί κανείς, απ' τ'όνα μέρος, μια προσπάθεια — σχετικά με το περιεχόμενο — για την όσο το δυνατό πλατύτερη και καθολικότερη σύλληψη καταστάσεων και ψυχολογικών άξιων ή καλλίτερα ψυχοπαθολογικών τύπων τέτοιων άξιων, κι' από τ'άλλο μια δοκιμή για άνανέωση του είδους στα τεχνικά του στοιχεία (Μορφή—Άρχιτεκτονική άρχή—Τεχνική οίκονομία...). Ό συγγραφέας πέρνει κι' έδω ένα θέμα παληό όσο και ό άνθρωπος, παληό

μά αιώνιο.—Ό έρωτας θά πεθάνει όταν θά πεθάνει και ή ζωή.— Πρέπει όμως να προσέξουμε, γιατί δεν πέρνει τον φυσιολογικό (άν υπάρχει τέτοιος στην έποχή μας) μά τον παθολογικό έρωτα, τον άνώμαλο σεξουαλισμό που δεν ξέρει φυσιολογικούς κανόνες ούτε και δεσμούς αίματοσυγγενικούς. Και έδω ό Sigmund Freud. Ό σκια του μεγάλου Βιεννέζου πλανιέται άπάνω από κάθε σελίδα του βιβλίου. Ό μύθος είναι άπλός και κοινός: Ό Bruneteau γραφιάς στη Chandresse παντρεύεται την Clarisse που «δεν ξέρει γιατί τον άγαπά». Όμως ό έρωτας αυτός για τον άνδρα της είναι μια απ' αυτές τις άνώμαλες παθολογικές καταστάσεις που καταντούν κτηνώδεις μορφές τυραννίας. Ένας άγριος έγωκεντρισμός, μια έκδικητική δίψα, μια διαστρεβλωτική παραφορά του γεννητήριου ένστίκτου. Ένας θηριώδης πόθος κατακτητικής βίας και έξουσιαστού. Ό άνδρας πολύ λίγο αισθησιακός, μάλλον ψυχρός και άδιάφορος. Με τον καιρό άποχτούν ένα κορίτσι, την Gisèle. Το κορίτσι μεγαλώνει. Ό Bruneteau αισθάνεται για την κόρη του ένα αίσθημα που δεν μοιάζει καθόλου με πατρική στοργή. Πές από έρωτική άνικανοποίηση (άπόθηση), πές άπόνια ξαναγύρισμα σ'έναν παιδικό έρωτισμό, νοιώθει ένα σφοδρό έρωτικό πάθος, ένα πάθος που δεν έξωτερικεύεται με γεγονότα, μά που δημιουργεί στον άνθρωπο έξωτερικές τρικυμίες, κραδασμούς, άλλιώσεις νευροψυχικές. Αυτή ή φαινομενική γαλήνη βαστά ως που ή κόρη μένει άνύπαντρη. Όμως τί τραγωδία όταν ή Gisèle πρέπει να γίνει σύζυγος. Ό μητέρα ζηλεύει φοβερά τον άντρα της και διώχνει το άντρόγυνο στο Παρίσι. Ό Br. δεν μπορεί να ύποφέρει τον χωρισμό. Πηγαίνει στο Παρίσι και «περνά τις γλυκύτερες στιγμές κοντά στην κόρη του». Όμως αυτές οί «στιγμές» βαστάν πολύ λίγο γιατί ή Clarisse τά καταφέρνει να μετατεθεί ό γαμβρός της στις άποικίες. Ό Br. κοντεύει να πεθάνει. Μά πρωτύτερα πεθαίνει ή κόρη του. Τον λόγο δεν τον ξέρουμε μά τον ύποψιαζόμαστε. Την θανάτωσε ό χωρισμός. Το ρομάντζο αυτό είναι μια πραγματική τραγωδία ανθρώπων που ζούν κάτω απ' την ίδια στέγη, σε μια κοινωνία όπου το άτομο έχει παραστρατήσει απ' το φυσικό του δρόμο και πλανιέται άνώμαλο και παθολογικό χτήνος μέσα σε μια ζούγκλα στρεβλών κατευθύνσεων και ροπών. Ό συγγραφέας δεν προσπαθεί καθόλου να ώραιοποιήσει το θέμα του. Το αφήνει όπως έχει, άξεστο, άκατέργαστο ύλικό, προκειμένου να γενικοποιήσει και να χρησιμεύσει σαν πρότυπο βιώσιμο μιας κατηγορίας τραγικών πλασμάτων που, το ξαναλέω, όσο κι' άν είναι διαστρεβλωτικά και άνώμαλα, δεν παύουν ν' αποτελούν δείγματα μιας έποχής της ανθρώπινης ιστορίας.

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Γιάννη Γ. Σφακιανάκη, «ΚΕΝΤΑΥΡΟΙ» δράμα πρωτοπορίας σε δύο πράξεις και δύο εικόνες (Έκδόσεις Γκοβόστη)

Όχι, φυσικά, μόνο η ποίηση μα και η πεζογραφία και το θέατρο των νέων τον ίδιο δρόμο ακολουθούν: όμως και στυγνός ρεαλισμός από τη μια μεριά, φλογερά ιδανικά από την άλλη.—αυτά είναι τα στοιχεία γύρω από τα οποία περιστρέφονται κ' οι «Κένταυροι» του κ. Γιάννη Σφακιανάκη. Ποιοί είναι οι «Κένταυροι»; Θλιβερή παρωδία... Είναι ίσα-ίσα οι απόμαχοι του πολέμου, οι απόμαχοι της ζωής: ως στη μέση άνθρωποι, από τη μέση και κάτω ξύλινοι. Αντί πόδια έχουν δικανίκια... Τέτοιος είναι ο ήρωας στους «Κενταύρους», ο Γρηγόρης. Τραυματίας από τον πόλεμο, από τη γυναίκα του άπατημένος, προδομένος από τους φίλους του, μόνο από το παιδί του (που κι αυτό δεν είναι δικό του παιδί) κατορθώνει να εύρει στοργή και στήριγμα για τις θλιβερότατες του ημέρες.

Με την ευκαιρία του προηγούμενου βιβλίου του—τόμος διηγημάτων ήταν εκείνος—εσημείωνα πώς, ανάμεσα στους νέους της φιλολογικής και καλλιτεχνικής πρωτοπορίας, ο κ. Σφακιανάκης είναι ο πιο μελαγχολικός, ο πιο ίσως ανυπόμονος... Ο Γρηγόρης του πιστεύει βέβαια κάπου: άλλ' όχι τόσο όσο για να ελπίσει και να παρηγορηθεί. Μελαγχολικωτάτη είναι η πρώτη πράξη του έργου του, όπου συνδιαλεγόμενος με τη γυναίκα του ο Γρηγόρης, καταντά άληθινός ιεροεξεταστής. Τον άγαπά ή όχι; τον άπατά ή όχι; Ο θεατής πιστεύει ότι ναι, ή Μαριάννα είναι ειλικρινής, είναι πιστή. Μα ο άνδρας της έχει τους λόγους του ν' άμφιβάλλει. Η άγάπη της επρόκειτο να είναι η μεγαλύτερη του ετύχια στη ζωή, κ' ή άμφιβολία γίνεται το άτελεύτητο μαρτύριό του. Σ' όλα τα δεινά της άναπηρίας του, ή προδοσία της γυναίκας του είναι το πιο τραγικό.

Και όμως για άρκετό ή Μαριάννα μένει πραγματικά πιστή στον άνδρα της και υπερασπίζεται μάλιστα την τιμή του, έναντι του έξαδέλφου του Γρηγόρη. Η φίλη της, ή Κούλα, καταφέρνει περισσότερα τα καταφέρνει με το παράδειγμά της, με την ειρωνεία της, με την οικειότητά της, με την δική της την ικανοποίηση. Και ή Μαριάννα φεύγει τέλος για το σπίτι του Παύλου Λούζη, πλουσίου γιατρού,—που δεν κρατεί κοντά του μια γυναίκα πιο πολύ από τρεις μήνες, για να γνωρίσει την «άληθινή» ζωή.

Για έργο ρεαλιστικό, δεν βρίσκω το σημείο τούτο άρκετά πειστικό. Υπάρχουν, και στον Ίψεν έξαφνα, παρόμοια παραδείγματα, μα ο Ίψεν δεν είναι ρεαλιστής, ή, και αν είναι, τα παραδείγματα αυτά είναι καθαρές «ποιητικές άδειες»: δεν πρέπει να τα πέρνωμε «τοις μετρητοίς», αλλά να τα πέρνωμε ως άπλά σύμβολα, στα όποια ο θεατής πρέπει να τοποθετήσει κάποια άληθοφάνεια, από την ιδική του πείρα.

Έτσι δέχομαι και τη φυγή της Μαριάννας από το σπίτι της και την συνάντησή της με το γιατρό. Τέλος πάντων πρόκειται για το ότι ή Μαριάννα άλλαξε ζωή. Άς υποθέσωμε πώς, άηδιασμένη από τη φτώχεια και τη μελαγχολία, επισκέπτεται κ' άθετόσ ο τὸ γιατρό στο σπίτι του, διψασμένη για ένα άρτιμελές άνδρικό σώμα και για όλίγα θλιβερά χρήματα. Έτσι το υποθέτω, κ' έτσι προτιμοῦσα να τό είχε και γραμμένο ο κ. Σφακιανάκης.—'Άλλ' ας είναι.

Ο Γρηγόρης, ως άν Νέμεσις, παρουσιάζεται κάποτε με τα δικανίκια του έμπρός στους έραστάς! Διάλογος βιαιότατος, κάποιο άπάνθρωπο μυστικό πρόκειται να φανερωθεί, μα, πριν να φανερωθεί, ο γιατρός, που κρατεί περίστροφο (όπως άλλωστε κ' ο Γρηγόρης), τον σκοτώνει άπάνω στη σκηνή. Κ' έδω το δράμα τελιώνει.

Υπάρχουν βέβαια μερικές σκηνικές άπειρίες, που μόνο με το καιρό, με την πείρα, με την ήλικία διορθώνονται. Μα το κυριώτερο δεν είν' αυτό. Το κυριώτερο είναι ή στυγνή μελαγχολία του έργου, όπου ξεγλιστρά μόνο έλάχιστο φώς.

Άλλά τι να πώ; πώς να κρίνω; Ξαναλέγω και πάλι όσα είπα και πριν για τα ποιήματα του κ. Σπάλα: Αυτή τη στιγμή, τα κριτήρια της τέχνης με τ α τ ο π ί ζ ο ν τ α ι. Άν γραφούν πέντε, δέκα, εκατό δράματα σαν τους «Κενταύρους»; Άπ' αυτά θα βγει νέα κριτική, νέες άρχές για τα θεατρικά έργα, νέα «ποιητική», κ' όχι πια εκείνη του Άριστοτέλη. Πώς να κριθούν έν τώ μεταξύ νέα έργα με παλιές άρχές; Δεν το κρύβω, πώς αν ο κ. Σφακιανάκης έκολάκευε τις άδυναμίες μου, θα ήμουν π ο λ ύ π ρ ο θ υ μ ό τ ε ρ ο ς να τον παινέσω, αν έγραφε έξαφνα, με πιο χαριτωμένο τρόπο, με πιο έξυπνα λόγια, σε πιο πρωτότυπες σκηνές. Άλλά πώς ν' άρνηθώ πάλι ότι γράφοντας όπως γράφει, υπακούει σ' ένα ιδανικό—που είναι, βέβαια, άνώτερο από τις άδυναμίες; Και πώς να τον άδικήσω;

Το συμπέρασμά μου είναι αυτό: περισσότερο από στοιχεία τέχνης στα νέα έργα,—καθώς και στους «Κενταύρους»—βρίσκω στοιχεία ζωής. Άλλά τούτο είναι άκριβώς το πρόγραμμα, ή αισθητική της νέας τέχνης,—και δεν ήμπορώ να τό είπω για έλάττωμά της! «Ο κόσμος—ας τελειώνω άνάλογα με το παλιό ρητό του Τρικυπύη για την Ελλάδα—ο κόσμος θέλει να ζήσει και θα ζήσει».

Πάνος Σπάλας «ΤΡΑΝΖΟΣΕΑΝ» ποιήματα

Δεν μπορώ άκόμη, και όμως πρέπει να τα συνηθίσω. Τα ποιήματα που γράφουν σήμερα οι νέοι, είναι λοιπον όλα ρεαλιστικά, και σχεδόν όλα γραμμένα σ' έλεύθερο στίχο και οι ποιητικές συλλογές που εκδίδουν, αποτελούνται κάθε μια από δέκα-δεκαπέντε τέτοια ποιήματα. Έτσι γράφει και ο κ. Σπάλας. Η συλλογή του που διαβάζω—ή τρίτη μέσα σε τέσσερα χρόνια—έχει όλ' αυτά τα γενικά γνωρίσματα της έποχής.

Βέβαια, συμβαίνει έδω κάτι καινούργιο... Σπανίως, μέσα στο «Τρανζόσεαν» του κ. Σπάλα (καθώς και στα προηγούμενά του), βρίσκω κάτι από την άτμόσφαιρα και τον τόνο που στην ήλικία του, έγράφαμε εγώ κ' οι σύγχρονοί μου. Άπειναντίας! Ο παλιός ρομαντισμός έσβυσε.—κ' ιδού οι στίχοι που το διαλαλούν καθαρά:

«Έ, σεις που για περίτεχνες χανώστε λέξεις,
κ' άβαθες φράσεις, μουχλιασμένες στα βιβλία,
για πλησιάστε λίγο και ρουφήχτε—ως κ' έμεις
ρουφάμε—άπ' τον παλμώδη άγέρα της ζωής!»

Μα και πολλοί άλλοι στίχοι, και πριν και όστερα άπ' αυτούς κραυγάζουν επίσης πώς ή ποιητική παράδοση έσπασε. («Όχλος» I. II. III.)

Στη θέση της μελαγχολίας, δύο νέα συναισθήματα έχουν τώρα θροναστεί

κι' αὐξάνουν ἀδιάκοπα : τὸ μῖσος, τὸ ἀνηλεές μῖσος ἐναντίον τοῦ παρόντος, κι' ἡ ἐλπίδα, ἡ ἀκατάβλητη ἐλπίδα γιὰ τὸ μέλλον! Ἔτσι, τὰ ποιήματα τοῦ κ. Σπάλα ἔχουν χαρακτῆρα καθαρὰ πολεμικό.

Καινούργιος ποιητικὸς κόσμος—ποὺ καὶ νὰ τὸν ἀρνηθοῦμε δὲν ὠφελεῖ, γιατί εἶναι παιὰ ἢ πραγματικότης. Ἡ διαφορὰ μὲ τὸ δικό μας, εἶναι ὅτι ὁ δικός μας δὲν εἶχε ἰδανικά. Τὸ πατριωτικὸ ἰδανικὸ τὸ εἶχαμε οἱ περισσότεροὶ ξεπεράσει, τὸ παγκόσμιο ἰδανικὸ δὲν μᾶς εἶχε ἀποκαλυφθεῖ. Ἰδανικὸ μᾶς ἔμενε νὰ εἶναι τὸ αἰσθητικὸ, οἱ «περίτεχνες λέξεις» ποὺ «ἐχανόμαστε» γι' αὐτές.

Γεγονὸς λοιπὸν ὅτι ἡ ποίηση τοῦ κ. Σπάλα, καθὼς καὶ ὄλων τῶν νέων, ποδοπατᾷ τὸ δόγμα «ἡ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη» καὶ φέρνει τὴν τέχνη μέσα στὴ ζωὴ. Λύτρωση δὲν ὑπάρχει μέσα στοὺς στίχους τοῦ τῆ λύτρωση τὴν ἐλπίζει τὴν πιστεύει, τὴν δραματίζεται ἀπ' ἔξω· σὲ κάποιαν «καινούργια αὐγὴ», γιὰ τὴν ὁποία μιλεῖ συχνά, μὲ τὴν ὁποία τελειώνει τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ποιήματά του, καὶ ἡ ὁποία δὲν εἶναι βέβαια λύτρωση καλλιτεχνική, ἀλλὰ περισσότερο συγκεκριμένη...

Ἐν τούτοις, ὑπάρχουν στὸ «Τρανζόσεαν» καὶ σημεῖα περισσότερο φιλόξενα γιὰ μενα. Καὶ αὐτὰ εἶναι δυὸ εἰδῶν. Τὰ πρῶτα εἶν' ἐκεῖνα ὅπου αἰσθάνομαι κ' αὐτὸν τὸ νέο κόσμον ν' ἀναζητεῖ μὲ τὴ σειρά του τὴν δική του ποίηση! Τὸ ἀγνωστὸ τὸ ἄπειρο, τὸ ἄγριο τὸ ἀλλόκοτο—ἰδοὺ τὰ στοιχεῖα αὐτῆς τῆς καινούργιας ποιήσεως, ὁρμᾷ καὶ νὰ τὰ κατακτήσει μὲ νέα σύμβολα. Κ' εἶναι τέτοιο νέο σύμβολο εἶναι τὸ ραδιόφωνο, τὸ ὄργανο, ποὺ χωρὶς νὰ τοὺς βλέπεις, συγκεντρώνει μπροστά σου τοὺς κατοίκους ὀλόκληρης τῆς γῆς, ποὺ διασχίζει τὸν ὠκεανό, ποὺ βγαίνει ἀκόμη καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν πλανήτη μας ζητώντας τὰ ἄστρα. Τὰ δεύτερα εἶν' ἐκεῖνα ὅπου ἔχει ἀκόμη συσπειρωθεῖ ὀλίγη παλαιὰ ποίηση—δὲν ξεύρω πὼς ἴσως γιὰ τὸ κ. Σπάλας δὲν τὴν ἐννοιοῦθε ἀκόμη, γιὰ νὰ τὴν ἐκτοπίσει.

«Ὁμορφα ποῦναι τὰ λουλούδια,

τὰ δακρυσμένα τὰ κλαριά!

Καὶ ἄλλοι: Μιά φάμπρικα σφύριξε πρώτη,
σὲ λίγο τὸ σκοπὸ της πήρε κι' ἄλλη...»

Τὶ ὄρατοί στίχοι! Ἄλλ' ὠραιότεροι εἶν' ἐκεῖνοι, ὅπου ὁ ποιητὴς καρτερώντας τὴ νεαρωτάτη φίλη του νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴ φάμπρικα, αἰσθάνεται τὴν πίκρα του μεγάλη.

«Γιατὶ εἶν' ἀδυνατούλα, καὶ φοβάται
μὴ λάχει, σὰν τὴ Νίτσα, τὴ μαράνει
ἐκεῖνη ἢ ἄτιμη ἢ ἀρρώστεια...»

Κ' ἀκόμα ὠραιότερη εἶναι ἡ τρυφερότης στὸ «τηλεφωνόντας». Φίλος καὶ φίλη μιλοῦν μεταξύ τους στὸ τηλέφωνο. Ἡ φίλη προαπονιέται γιὰ τὴ φτώχεια τῆς ζωῆς ζητεῖ ἀπὸ τὸν ξενητεμένο νὰ τὴν πάρει μαζί του...Κ' ἐκεῖνος προσπαθώντας νὰ ντύσει τὴν ἀπογοήτευση μὲ τὴν εὐγένεια, νὰ μικρίνει λίγο τὴ δυστυχία, τῆς ἀπαντᾷ μ' ἕνα τρόπο τόσο συγκινητικό, μὰ καὶ τόσο γνώριμο ἀπὸ τὴν ἀστική μας παράδοση!

«Μὰ εἶναι καὶ δῶθε...στὰ ξένα
ἢ φτώχεια...λιγάκι μεγάλη...»

Ἦ, εἶμαι σύμφωνος! Ὑπάρχει, βέβαια καὶ στὰ ξένα φτώχεια· ὑπάρχει καὶ στὴν «αὐριανὴν αὐγὴ» πόνος καὶ θλίψη, ὅπως καὶ στὴ σημερινὴν ἡμέρα· κ' ἡ μόνη λύση εἶναι ἴσως μόνο μὲ σ' αὐτὸν ἄνθρωπο...

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Μ. Καραγάτση : «ΤΟ ΣΥΝΑΞΑΡΙ ΤΩΝ ΑΜΑΡΤΩΛΩΝ». Ἐκδόσεις Γκοβόστη, σελ. 242, 1935.

Ὁ Καραγάτσης μὲ τὸ «Συναξάρι τῶν Ἀμαρτωλῶν», δίνει μιὰ γερὴ ὠθηση, στὸ νεοελληνικὸ διήγημα παραμερίζει τοὺς ὡς σήμερα διηγηματογράφους μας καὶ προβάλλει προκλητικὰ τὸ ἀνάστημά του γιὰ νὰ ἀναμετρηθεῖ μαζί τους.

Τὸ γεγονὸς ποὺ ἀποτελεῖ ἀληθινὴ ἀποκάλυψη στὸ συγγραφέα αὐτὸν εἶναι ἡ νέα διηγηματογραφικὴ μορφή ποὺ ἀναπηδᾷ μέσα ἀπ' τὸ *Συναξάρι τῶν Ἀμαρτωλῶν». Ὁ ὑπερβολικὸς ἐνθουσιασμός εἶναι ἕνα αἶσθημα ποὺ μόνο στὸν ὄχλο, στὸ «κοινὸ» δικαιολογεῖται. Εἶναι ἀκόμα ἕνα αἶσθημα ποὺ σπανιῶτατα εἶχε θέσει στὴν ἑλληνικὴ κριτική. Γιατὶ ὅμως νὰ ἀπαγορευεῖται σ' ἕναν διανοητικὸ ἄνθρωπο ποὺ τοῦ ἔλαχε ὁ βαρὺς κλῆρος τῆς κριτικῆς.

Ὁ κ. Καραγάτσης εἶναι μιὰ σίγουρη ἐλπίδα τοῦ ἑλληνικοῦ διηγήματος. Τὸ «Συναξάρι τῶν Ἀμαρτωλῶν» εἶναι ἕνα βιβλίον ἐξαιρετικόν. Σὲ σύλληψη, σὲ ἐκφραση, σὲ ἀφηγηματικὴν ἰσχύον. Εἶναι ἕνα βιβλίον γραμμένον μὲ ἔξοχη διαύγεια μὲ ἔξοχη καλλιτεχνικὴ διάθεση, μὲ ἔξοχη ἔμπνευση.

Ὁ συγγραφέας του δὲν μᾶς εἶναι καθόλου ἀγνωστος. Ἀπ' τὸν «Συνταγματάρχη Λιάπκιν» ὁ κ. Καραγάτσης ἐφάνερωσε ὅλο τὸ δημιουργικὸ ταλέντο του καὶ τὰ προσόντα ἐνὸς ἀπλοῦ, γλυκοῦ, καθαροῦ πεζογράφου. Σήμερα, ἀποκαλύπτει τὸ ἅπαντο τῆς ἀνεξάντλητης καλλιτεχνικῆς φαντασίας του, τῆς πλαστεῖας ἔμπνευσής του.

Στὸν «Συνταγματάρχη Λιάπκιν» εἶναι ὁ ἄριστος ψυχογράφος, ὁ ἐκλεκτὸς μυθοποιὸς τῆς ἐξωτερικῆς πραγματικότητος. Στὸ «Συναξάρι τῶν Ἀμαρτωλῶν» ἡ διάθεσή του εἶναι πλατύτατη. Ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἀνάλυση τῆς ἀνθρώπινης νοοτροπίας ἀνάμεσα στοὺς αἰῶνας, εἰδικὰ τῆς περιφημῆς ἑλληνικῆς νοοτροπίας ποὺ εἶναι πάντα «κινητὴ» καὶ βαδίζει σύμφωνα μὲ τὶς ἐποχὲς καὶ τὶς καταστάσεις. Τὴν συναντᾷ μὲ τὸ πρῶτο μέρος ποὺ τιτλοφορεῖ «Ἑλληνικοὶ αἰῶνες». Εἰδικὰ στὸ διήγημα χρονικὸ τοῦ ἔτους Α'. ἀπὸ Χ.Γ. ἢ προσπάθειας τοῦ Καραγάτση νὰ παρουσιάσει μὴν ἐποχὴ χαρακτηριστικὴ τῆς φυλῆς μας μ' ὅλη τὴν κρατοῦσα νοοτροπία τῆς φτάνει στὸ ζενίθ της. Τὸ διήγημα αὐτὸ εἶναι ἀπ' τὰ καλλυτέρα του. Τὸ ἄριστό του ὅμως, τὸ **ἀριότουργημα** του· εἶναι τὸ «Ἡμερολόγιον τοῦ Κωστῆ Ρούση».

Δὲν ἔχουν γραφτεῖ πολλὰ ὅμοια διηγήματα στὰ νεοελληνικά. Ἀρχίζοντας ἀπ' τὶς μοναδικὰ περιγραφὰς τῆς φύσης, τῆς ψυχικῆς κατάστασης ἐνὸς ἀνθρώπου πρὸ ἀγαπᾷ σὰν **ἄνθρωπος** καὶ ὄχι σὰν κτῆνος, τῆς νοοτροπίας τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ποὺ προσπαθεῖ νὰ πείσει τὸν ἑαυτὸ του πὼς ὁ ἀδελφός του ἀτιμάζοντας τὴν γυναῖκα του δὲν ἔκανε καὶ τόσο μεγάλο κακὸ ἀφοῦ ἦταν **ἀδελφός** του καὶ τὸν ἀγαποῦσε κι' αὐτὸν τὸν ἴδιο μὲ τὴν γυναῖκα του, πὼς τὸ παιδί ποὺ νόμιζε δικό του καὶ ἦταν τοῦ ἀδελφοῦ του εἶχε δική του **ἠθικὴ πατρότητα**, ὁ συγγραφέας καταλήγει νὰ γράψῃ ἕνα τόσο λεπτὸ καὶ ἀραχνοῦφαντο στὴν ψυχολογία τοῦ διήγημα ποὺ ἀθελά του ὁ ἀναγνώστης ῥιγᾷ ἀπὸ συγκίνηση.

Ὁ Καραγάτσης πήρε γιὰ θέμα του τὸ κοινότερον ἀνθρώπινο αἶσθημα: τὴν ἁμαρτία. Κι' ἔπλασε ἀπ' αὐτὴν ἕνα βιβλίον ὁποῦ τὴν δικαιώνει. Ἡ ἁμαρτία

είναι τὸ χυδαιότερο μὰ καὶ τὸ συμπαθητικώτερο πρᾶγμα ποὺ χαρακτηρίζει τὸν ἄνθρωπο. Χωρὶς αὐτὴν ἡ ζωὴ θάταν ἀνύπαρκτη κι' ὁ ἄνθρωπος θεὸς ἢ δαίμονας. Αὐτὸ τὸ συμπέρασμα βγαίνει ἀπὸ τὸ τελευταῖο μέρος τοῦ βιβλίου του, τὸ περιφημο. «Ἡμερολόγιο τοῦ Κωστή Ρουσῆ» Ἡ ἰδιότυπη ὀρθογραφία του ξενίζει τὸν συνηθισμένο ἀναγνώστη. Ὁ Καραγάτσης ἔχει δική του ὀρθογραφία. Καταργεῖ τὰ διπλά σύμφωνα καὶ τοὺς διφθόγγους. Γρήγορα ἐξοικειώνεται ὁ ἀναγνώστης μὲ τὴν ἰδιοτροπία αὐτὴ καὶ παρασυρόμενος ἀπὸ τὰ πολλὰ χαρίσματα τοῦ βιβλίου ξεχνᾷ τὸ ψεγάδι αὐτό. Κι' ἔτσι μὲ τὴ λεπτομέρεια αὐτὴ δὲν παύει ὁ κ. Καραγάτσης νὰ παρουσιάζεται μὲ τὸ νέο του βιβλίο ὡς ὁ ἀύριανὸς νεοέλληνας πεζογράφος.

Λευτέρη Ξανθοῦ : «ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΜΑΣΚΕΣ».

Ἦστερα ἀπὸ τὶς «παράφρονες ἱστορίες», ἓνα βιβλίο κακογραμμένο καὶ ἄβαθο οἱ «Ἀνθρώπινες μάσκες». Ὅσο νὰ τὸ πάρει κανεὶς καὶ νὰ τὸ κυττάξει στοργικὰ αὐτὸ τὸ βιβλίο, τὸ δεύτερο τοῦ νέου συγγραφέα, δὲν κατορθώνει νὰ τοῦ βρεῖ οὔτε ἀπλᾶ ψύγματα ἀρετῆς. Ὁ κ. Ξ. μεταχειρίζεται μιὰ τεχνοτροπία διόλου ἐξυπηρετική γιὰ τὸ σκοπὸ ποὺ ἐπιδιώκει καὶ ἡ ψυχολογία του δὲν προσαρμόζεται καθόλου στὸ πλαίσιο τῶν εἰκόνων του. Τὰ θέματά του πάντα χωρὶς παραστατικότητα: Κοινὰ, ἀπροσάρμοστα στὸ λεκτικὸ καὶ στὸ στυλ του. «Ἐνα γυναικεῖο πόδι» «παραμιλητὸ μπροστὰ σ' ἓνα ποτήρι», «ἓνας ἀλήτης πῆρε τὸ λουτρό του», νὰ μερικοὶ ἀπ' τοὺς τίτλους τῶν θεμάτων των. Τί μπορεῖ νὰ πεῖ γι' αὐτὰ περισσότερο ἀπ' τοὺς τίτλους του; Ἐνας Ζολᾶ θὰ δυσκολευόταν νὰ περιγράψει ἓνα παραμιλητὸ μπροστὰ σ' ἓνα ποτήρι κρασί χωρὶς νὰ πέσει σὲ κοινοτοπίες.

Ἐνας Τσβάιχ θὰ ἀποφάσιζε δύσκολα νὰ μιλήσει γιὰ ἓνα γυναικεῖο ποδάρι χωρὶς τὸν φόβο νὰ πέσει σὲ ἀνιάρεις περιγραφές καὶ ψεύτικες ψυχογραφίες. Ἐνας Ζίντ δὲν θὰ ἔγραφε ποτὲ γιὰ ἓναν ἀλήτη ποὺ ἔκανε τὸ λουτρό του χωρὶς νὰ κινδυνεύει νὰ πέσει στὴν κλασικὴ ψυχολογία τοῦ ταπεινοῦ καὶ καταφρονημένου.

Ὁ κ. Ξανθὸς ἔχει μιὰ ἀγαθὴ πρόθεση. Δὲν κατορθώνει ὁμως νὰ τὴν κάμει παρουσιάσιμη. Ἐπειτα εἶναι κακὸς πλάστης εἰκόνων. Τί θὰ πεῖ «π.χ. Ὁ ἥλιος σήμερα ξύπνησε ἀνάποδα, ἢ ὁ ἥλιος τὸν ἔβλεπε θύμωνε καὶ ἔρριχνε μιὰ ἀχτίδα τόσο σουβλερὴ ποὺ τοῦ τρυποῦσε τὸ καύκαλο καὶ ἔκανε τὰ δόντια νὰ τρίζουν, κ.ἄ.

Ἐχομε τὴν ἀπαίτηση ἀπ' τοὺς νέους νὰ παρουσιάζουν πράγματα μὲ λογικὴ συνάρτηση, μὲ κάποια πνοή, κάποιο καλλιτεχνικὸ γούστο, κάποια τέλος δημιουργικότητα. Τὸ βιβλίο τοῦ κ. Ξανθοῦ ἂν ἐξαιρέσει κονεὶς τὸ «ἓνας ἀλήτης πῆρε τὸ λουτρό του» ποὺ παρουσιάζει μερικές ἀρετὲς στυλ, εἶναι πυθιακό, γριφῶδες, πολὺλογο καὶ ἀναληθοφανές. Ὁ κ. Ξανθὸς πρέπει νὰ σκεφθεῖ πολὺ προτοῦ βγάλει τὸ τρίτο βιβλίο του.

Γιάννη Λεύκη: «ΣΤΕΝΑΓΜΟΙ ΚΑΙ ΠΟΘΟΙ» Ποιήματα—Κύπρος

Μιὰ συλλογὴ ἀπὸ 132 σελίδες. Ὁγκώδης πολυτελής. Τὴν ξεφυλλίζει κα-

νεὶς μισὴ ὥρα. Διαβάζει ἓνα-ἓνα τὰ ποιήματά της. Ἦστερα τὴν κλίνει καὶ τὴν πετᾷ γιὰ νὰ μὴν τὴν ξανανοίξει ποτέ. Καμμιά κατάσταση ψυχῆς, καμμιά πίστη, καμμιά διάθεση, καμμιά λαχτάρα. Σαχάρα καὶ ξεραῖλα. Ἄμμος ἢ ἀσυναρτησία. Ἐλλειψη φαντασίας, ὀρυθῆς, ἐμπνευσης, αἰσθήματος, νοήματος. Κανένα σύμβολο, καμμιά συγκίνηση, ἴχνος παλμοῦ. Εἶναι περίεργο πῶς ὁ ποιητὴς τῆς συλλογῆς αὐτῆς δὲν εἶχε τὴν στοιχειωδέστερη συνείδηση, τῆς στεριότητάς του γιὰ νὰ προβεῖ στὴν ἔκδοση τόσο πολυσέλιδου καὶ πολυδάπανου βιβλίου. Ἀσφαλῶς κάποιος τυπογράφος ποὺ εἶχε ἀναδουλειές θὰ τὸν πῆρε στὸ λαιμὸ του.

MIX. ΧΑΝΝΟΥΣΗΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

«ΟΙ ΓΑΜΟΙ ΤΟΥ ΦΙΓΚΑΡΟ» Ἐθνικόν.

Ὁ κ. Ροντήρης συνεχίζει τὶς λαμπρές του ἐξετάσεις στὴν Ἐθνικὴ Σκηνή. Καθιερώνεται. Εἶναι καινούργιο, λαγαρὸ μυαλό, κανένα πνεῦμα σχολαστικισμοῦ δὲν κυβερνάει τὴ δημιουργικὴ του διάθεση καὶ ἀντλεῖ ἀπὸ τὴ μόρφωσή του τὴ θεατρικὴ, ἀπ' τὶς προσωπικὲς σπουδές του στὸ ἐξωτερικὸ καὶ κυριώτερα ἀπὸ τὶς κατασταλαγμένες του ἀνησυχίες μιὰ «σκηνοθετικὴ» εὐχέρεια πηγαία μὰ καὶ λογική.

Στὸν «Φίγκαρο» ποὺ ἀνέβασε στὸ Ἐθνικόν, ἀπόφυγε τὸ «στυλιζάρισμα» τῶν τύπων ποὺ θάδινε μιὰ κλασσικὴ, βαρύτερη μορφή στὸ ἔργο. Φρόντισε μὲ πραγματικὴ δεξιοτεχνία ν' ἀφήσει ἐλεύθερο τὸν συνεργάτη του ἠθοποιὸ νὰ πλάσει ἄνθρωπο, ξέφυγε ἀπ' τὰ συντριπτικὰ καλοῦπια ποὺ περιχαρᾶκόνουνε συνήθως τὰ ἔργα περασμένων γενεῶν καὶ ἄφησε τὸ χιοῦμορ, τὸ μπρίο, τὴ σάτυρα τοῦ Μπωμαρσαί ποὺ σπαρταράει ἀπ' τὴν τυχοδιωκτικὴ ἀλήθεια (ποὺ ὡς τὰ κατὰβραθα τὴν ἔζησε ὁ συγγραφεύς), τ' ἄφησε ὅλ' αὐτὰ νὰ ξεχυθοῦν κι' ἔτσι ὁ θεατῆς παρακολούθησε ὄχι συμβατικὴ παράσταση, μὰ μιὰ δημιουργία τέτοια ποὺ ταιριάζει στὸν καιρὸ μας, ποὺ ἔρχεται κατάλληλα νὰ τοποθετηθεῖ πλάι στίς πνευματικὲς ἐπιθυμίες τοῦ σημερινοῦ κοινοῦ.

Ὁ Μπωμαρσαί ἔδωσε μὲ τὸν Φίγκαρο—τὸν τύπο: Φίγκαρο—ἓνα κομμάτι ἀπ' τὸν ἑαυτὸ του, γιὰ νὰ μὴν πῶ ὀλόκληρο τὸν τρικυμιώδη ἔσωτερικὸ του ἄνθρωπο. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Φίγκαρο εἶναι, ἦταν καὶ θὰ μείνει ἓνας αἰώνιος τύπος, ἓνα χαριτωμένο δεῖγμα μιᾶς ψυχοσυνθέσεως πολυποίκιλης, ἓνας μπαγαποντάκος εὐγενῆς, διανοητικὸς αἰλουρος τῆς ζωῆς ποὺ διαρκῶς σκαρώνει παρατράγουδα, μὰ ποὺ κρατᾷε στὸ βάθος του μιὰ ἠθικὴ ἀνώτερη: τὴν ἠθικὴ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ εἶναι τοποθετημένος στὴ ζωὴ νὰ ἀγωνίζεται μὲ τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη, νὰ συνθηκολογεῖ ἐδῶ κι' ἐκεῖ χωρὶς ὁμως τὸ ἔγκλημα—τὸ ἀληθινόν, τὸ πρόστυχο, τὸ ταπεινόν—νὰ βρίσκει θέση μέσα του. Ὁ Μπωμαρσαί: ὁ Φίγκαρο, εἶναι ἓνας ἄναρετος... ἄμαρτωλός. Εἶναι ὁ Θεὸς κι' ὁ Διάβολος μαζί. Καὶ ἂν ὁ συγγραφεύς δὲν ἔφτασε στὸ μέγα ὕψος νὰ ζωγραφίσει πλήρεια

τόν εξαιρετικό, τόν έξοχο αὐτόν τύπο τοῦ ἀνθρώπου, ὡς τόσο μὲ ἕνα διάλογο ζωηρότατο καὶ ἔξυπνο, μὲ εὐρήματα ποῦ ἕνας συγγραφεὺς τεχνίτης κι' ἐμπνευσμένος μόνο, μπορεῖ νὰ παρουσιάσει, καὶ μὲ μιὰ μαεστρία σκηνική, διαβολομένη, κατ' ὄρθωσεν νὰ...σπρώξει στὴν ἀθανασία τὸν τύπο ποῦ ζωγράφησε, αὐτόν τὸν ἴδιο τὸν πολυσύνθετο κι' ἀνήσυχο ἑαυτὸ του.

Ὁ κ. Δενδραμῆς ὡς Φίγκαρο ἔδωσε ὅλα του τὰ νειᾶτα καὶ τὴν πνευματικὴ δροσιὰ γιὰ νὰ μᾶς παρουσιάσει τὸν ὑπέροχο μπαρπιέρη. Δὲν ἦταν τέλειος. Μὰ ἦταν πολὺ καλός. Γιὰ ν' ἀποδώσει ἕναν Φίγκαρο πλατύτερα πρέπει νὰ εἶσαι τέτοιος στὴ ζωὴ σου, πρέπει ἀπόλυτα νὰ αἰσθάνεσαι ὅλες τὶς διακυμάνσεις καὶ τὶς τρελλές τοῦ χαρακτηῖρα του, πρέπει νὰ εἶσαι κάτι παραπάνω ἀπὸ ἕνας ἄριστος ἠθοποιός. Ὁ κ. Δενδραμῆς σταμάτησε στὴν τέχνη του. Δὲν τὴν ξεπέρασε.

Ἡ ἔκπληξις τῆς ὥραίας παραστάσεως αὐτῆς ἦταν ἡ Κα Ρ. Μυράτ. Ἦταν μιὰ Ρίτα ἀνανεωμένη, φρέσκια, μὲ παίξιμο ἐσωτερικό, μὲ ἀναμφισβήτητη φινέτσα. Στὸ ρόλο τοῦ μικροῦλη Χερουβείμ, ἔκανε μιὰ σωστὴ δημιουργία. Ἦταν ὑπέροχη, ὅπως ὑπέροχη τὴ θυμοῦμαι ἀκόμα μιὰ φορά: στὰ «Ἄρρωστα νειᾶτα» ποῦ εἶχαν δοθεῖ πρὶν ἀπὸ τρία χρόνια, ἂν δὲν γελιέμαι, στὰ «Διονύσια».

Γιὰ τὴν κυρία Ἀλκαίου, δὲ γράφω τίποτε! Βαρέθηκα νὰ... ἐξυμνῶ τὸ τάλαντό της, ποῦ παίρνει διαρκῶς καινούργιο χρῶμα, ἐκφραση καινούργια, ποῦ ἔχει μιὰ «διεισδυτικότηα» ἀφάνταστη σὲ κάθε ρόλο ποῦ ἀναλαμβάνει ἢ ἐμπνευσμένη αὐτὴ ἠθοποιός. Ἡ Μαρκελίνα ἦταν—τί ἄλλο;—ἡ Μαρκελίνα ποῦ φαντάσθηκε ὁ Μπωμαρσαί. Ὁ κ. Λεπενιώτης ἦταν ἄριστος ὡς Μπάρτολο καὶ ἡ Κα Παξινοῦ πολὺ καλὴ ὡς κόμησα Ἀλμαβίβα. Ὁ κ. Ἀρώνης πλησίασε τὸν Δὸν Μπαζιλιο ἀλλὰ δὲ βρῆκε ἀπόλυτα τὸν τύπο, τὴν πιὸ βλαθιὰ οὐσία τῆς γέρικης αὐτῆς «ἀλώπεκος» ποῦ εἶναι σύμβολο στὸ ἔργο καὶ ὄχι... παρακλάδι του. Ὁ κ. Δεστούνης εἶναι ὁ ἠθοποιός ποῦ προσαρμόζεται πάντα τεχνικὰ καὶ ἄψογα, σχεδὸν σὲ κάθε ρόλο ποῦ τοῦ δίνουν. Τ' ἀπόδειξε ἀκόμα μιὰ φορά. Τέλος θὰ σημειώσω τὴν δεσποινίδα Μανωλίδου, ἀπλῶς χαριτωμένη ὡς Φανσέτα, τὸν κ. Φαρμάκη ὡς Λιοκαμένο, τὸν κ. Μαλλιαγρὸ καὶ τὸν ἀμίμητο Εὐθυμίου, ποῦ σκιαγράφησε περίφημα τὸν δικαστὴ Μπρίντ Οὐαζὸν χωρὶς νὰ γελιοποιήσῃ ἕνα ρολάκι ποῦ γιὰ ν' ἀποδοθεῖ χρειάζεταιται κάποια σπουδὴ καὶ ὄχι ἐξωφρενισμὸς ἐπαγγελματικός.

Ὁ κ. Γριμάνης πρόσθεσε στὸ ὠραῖο σύνολο τὴ χάρη του χοροῦ του καὶ ἔδωσε ὅλη τὴν ἀξιοσημείωτη τέχνη του ἀλλὰ κι' ἕνα μπαλέττο κοριτσιῶν «qu'il laisse à désirer» λιγάκι. Λαμβάνοντας ὅμως ὑπ' ὄψη μᾶς τὶς δυσκολίες ποῦ συναντᾶ γιὰ νὰ ὀργανώσει τὴ δουλειά του, βγήκε θριαμβευτῆς καὶ πάλι, ἀφοῦ ἕνα ἀπ' τὰ «εὐρήματά» του, ἡ Μέλπω Φαφαλιοῦ, μιὰ χορευτριούλα μ' ἐξαιρετικὴ ἐξέλιξη, ἄρκει γιὰ ὑπερήφανη σφραγίδα τῆς σοβαρῆς προσπάθειάς του.

Φωκᾶς καὶ Κλώνης, ἔδωσαν πάλι, ὁ ἕνας στὰ κοστοῦμα κι' ὁ ἄλλος στὶς σκηνογραφίες, τοὺς ἐκλεκτοὺς καρπούς τοῦ ἐξαιρετικοῦ ταλέντου των.

«ΛΙΛΙΟΜ» Θίασος Ἀλίκης.

Ὁ Οὐγγρος Φράντς Μολνάρ, ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου «Λιλιόμ», ποῦ ἀνέβασε μὲ ἐπιμέλεια ὁ θίασος Ἀλίκης, δὲν εἶναι ὁ τυχαῖος συγγραφεὺς. Μέσ' τὴν παγκόσμια θεατρικὴ παραγωγὴ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα του κύρια δὲ «ὁ Διάβολος» πανευρωπαϊκὴ μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς ἐπιτυχία, βαραίνουν καὶ ὑπολογίζονται. Ὁ Φράντς Μολνάρ ἔχει φλέβα θαυμαστοῦ σατυρογράφου, τοὺς τύπους ποῦ μᾶς παρουσιάζει τοὺς ζωντανεὺς ἀναντίρρητα μὲ θαυμαστὴ λεπτότητα καὶ δὲν τοῦ λείπει ἀκόμα ἢ σκέψη καὶ ἢ λυρικὴ διάθεση.

Ἔτσι στὸ «Λιλιόμ» βρίσκει ὁ θεατῆς τύπους ὠραίους, ἀνθρώπινους, γεμάτους ἀπὸ τὸν παλμὸ μιᾶς ἐσωτερικῆς ζωῆς, βρίσκει διάθεση λυρικὴ, ποῦ συγκινεῖ πολλές φορές, βρίσκει μιὰ σάτυρα εὐχάριστη καὶ ἀπαλή. Ἀλλὰ στῶν «σκέψεων» τὸ κεφάλαιο, μὲ τὸ χαριτωμένο «Λιλιόμ» ἔχασε τὸ παιχνίδι, ὁ Μολνάρ. Ὡς τὴ στιγμὴ ποῦ παρουσιάζει εἰκόνες ἀπὸ τὴ ζωὴ, ὡς τὴ στιγμὴ ποῦ παρουσιάζει τύπους, δρᾶμα τοῦ δρόμου, τοῦ σπιτιοῦ, τοῦ ἔρωτα, τῶν αἰσθημάτων ποῦ ἀλληλοσυγκρούονται: ἑνὸς ὠραίου ἀλήτη—τοῦ Λιλιόμ—ποῦ ἀγαπάει μὲ τὸν δικό του τρόπο, ποῦ χάνεται στὸν βοῦρκο τοῦ ἐγκλήματος ἐνῶ στὸ βάθος τῆς ψυχῆς του δὲν εἶναι παρὰ ἕνας... ἄγγελος, ἕνα παιδί μεγάλο παραστρατημένο, ὡς τὴ στιγμὴ λοιπὸν αὐτῆ, ὁ Φράντς Μολνάρ μᾶς δίνει ἕνα ἔργο ἄρτιο, ἔξυπνο, γεμάτο ἀπὸ ἀνθρωπιά καὶ πόνο. Λαμπρά. Ἀπὸ τὸ τέλος ὅμως τῆς δευτέρας πράξεως ποῦ ἐπιχειρεῖ ν' ἀνέβει ὡς τὸν... οὐρανό, ποῦ κάνει μεταφυσικὴ, ποῦ ρίχνεται στὰ κύματα μιᾶς πρόχειρης, ἀνιάρτης φιλοσοφίας, χάνει τὸ «Λιλιόμ» τὸν ὠραῖο δρόμο του. Καὶ ὁ θεατῆς παλεῦει γιὰ ν' ἀντιληφθεῖ πρὸς τί ὅλη αὐτὴ ἢ ἱστορία τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀστυνομίας του, ἢ μετὰ θάνατον ζωῆ, πολὺ ἀχνά, φτηνά, ὡχρὰ ζωγραφισμένη ἐπὶ πλέον. Ἀλλὰ καὶ μέσ' τὸ παραστράτημα τῆς τρίτης πράξεως καὶ στὸ ἀποτυχημένο φιλοσοφικὸ του μακροβούτι διατηρεῖ κάποια φρεσκάδα ὁ Μολνάρ, σερβίρει τὴν ὠραία λυρικὴ του διάθεση καὶ σώζει κάπως τὴν κατάσταση μὲ μερικὰ ἀξιοσημείωτα εὐρήματα ποῦ παραθέτει ἐδῶ κι' ἐκεῖ.

Τὸ «Λιλιόμ» ἀναβιβάσθηκε μὲ περισσὴ ἐπιμέλεια. Ὁ θίασος Ἀλίκης ἔκανε ὅτι τοῦ ἦταν δυνατὸ γιὰ νὰ μὴ συντριβεῖ ἀπὸ τὶς δυσκολίες τοῦ λεπτοῦ, τοῦ ἀληθινὰ «παράδοξου» αὐτοῦ ἔργου, ποῦ μιὰ πετυχημένη ἔρμηνεα του εἶχανε παρακολουθήσει πρὸ μηνῶν οἱ Ἀθηναῖοι, στὴν ὁμώνυμη ταινία, ἀπὸ καλοῦς ἠθοποιούς τῆς Γαλλικῆς ὀθόνης.

Ὁ κ. Μουσούρης στὸ ρόλο τοῦ ὠραίου ἀλήτη Λιλιόμ δημιούργησε πραγματικὰ καὶ «κράτησε» κι' αὐτοὺς ἀκόμα ποῦ εἶχαν

δεν τον Μπουαγιέ στον ίδιο ρόλο, τον Μπουαγιέ, που είχε δώσει στην ταινία έναν ασύγκριτο, θαυμάσιο Λίλιο. "Έπαιξε φυσικότητα, ανθρώπινα και έχει δικαίωμα να υπολογίζει στα μιά απ' τις πολλές του επιτυχίες τον τρόπο που υποδύθηκε το ρόλο αυτόν. Το ίδιο και η κ. 'Αλίκη. "Ήταν μια εύγενικά και πονεμένη Τζούλια γεμάτη έσωτερικότητα, έφθασε δε στο δημιουργικό ζενίθ της στο τέλος μιας εικόνας της δευτέρας πράξεως, που άκράτητη ξέσπασε σε λυγμούς, την ώρα που όλοι γύρω της ζούνε και αναπνέουν μ' εὐθυμία.

Ο κ. Λογοθετίδης έδωσε επίσης όλο το μέτρο των θαυμαστών δυνάμεών του σε ένα ρόλο δυσκολώτατο: Του Φιτσιούρι και έπαιξε συγκρατημένα κι' εκεί ακόμα που θα υπήρχε φόβος να παρασυρθεί από το θαυμαστό του κωμικό δαιμόνιο.

Πολύ καλοί ακόμα ο κ. Γαλανός, ο κ. Γιαννίδης, η Κα Παπαδοπούλου, και ο κ. Τριανταφυλλίδης.

ΑΛΕΚΟΣ Μ. ΛΙΔΩΡΙΚΗΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Χρ. Πύρπασον. Ρεαλιστική και επαναστατική ποίηση δεν θα πεί να γράφει κανείς στίχους που διαβάζοντάς τους, το ελιγώτερο είναι να κρατάμε τη μύτη μας. Θέλετε κι' ένα δείγμα;

«Πλάι σ' αυτούς όμως που για το ιδιώνυμο
Δικάστηκαν το Μάοξ διαβάζει μ' ήσυχία
Μια φυσική του ανάγκη κάνει στη γωνία
Είναι της πιάτσικας παιδάκι πολυώνυμο».

Σπ. Γιαννιάτον. Σας ευχαριστούμε. Το τραγούδι σας ακόμη πρωτόλιον και φοβερά επηροασμένο από τον Καβάφη. Οι μεταφράσεις καλλίτερες αλλά θα θέλανε ακόμη κάποιο δούλεμα. Περιμένουμε κάτι καλλίτερο. **Ε. Δούμα.** Τα καλά σας λόγια μας συγκινούν. Είδαμε με αρκετή συμπάθεια τη μετάφρασή σας που δεν το κρύβουμε μās άρεσε πολύ προ παντός το πρώτο τετράστιχο. Στο δεύτερο ο γενικός τόνος αμβλύνεται υπάρχουν δε που και που χασμωδίες. Αϊφνης: «Η άπειρη αγάπη την ψυχή μου θέ να πλημμυρίσει» δεν αποδίνει όπως θάπρεπε.

Τον στίχο Mais l' amour ifini me montera dans l' ame»

Ν. Θαλήν. Από την «Ανοιξη» ξεχωρίζουμε το δεύτερο τετράστιχο στο σύνολό του όμως ύστερεί. Η δ)σις του κ. Τέλλου "Αγρα είναι; Έθνική Βιβλιοθήκη Αθήνας.

Άννα Νέλλη. Τα ποιήματά σας μās άρεσαν. Θα δημοσιευθούν στο επόμενο. Στο εξής θα σας απαντούμε ιδιαίτερος

Τάνην Δόξαν. Σας ευχαριστούμε για το ενδιαφέρον σας. Τα τραγούδια σας κοινά. Δεν καταλαβαίνουμε γιατί παίρνετε το φοβερό πομπώδη και βερμπάλιστικό αυτό τόνο. Το πεζό βρίσκεται ακόμα μέσ' τα πλαίσια της μαθητικής εκθεσης.

Φ. Πασχαλινόν. «Η Νέα Έποχή», όπως άλλωστε το δήλωσε, θα κάνει ότι μπορεί για όσους νέους το αξίζουν. Βρίσκουμε πως έχετε κάποια καλαισθησία και αρκετή ποιητική διάθεση. Προσέχετε όμως μη ξεπέφτετε σε κοινές φόρμες, που όσο κι' αν έχουν χάρη δε μās λένε τίποτα. Θα δημοσιευθεί με την πεποίθηση ότι σας δίνουμε θάρρος προχωρήσετε. **Βέρα.** Το «τραγουδάκι» σας τραγουδάκι. Θα θέλαμε κάτι καλλίτερο.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΠΟΥ ΑΠΟ ΧΕΡΙ ΣΕ ΧΕΡΙ ΓΥΡΙΖΕΙ ΟΛΟΚΛΗΡΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΜΕΡΙΚΕΣ ΓΝΩΜΕΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗ

«...Με το βιβλίο αυτό ο Καραγάτσης παίρνει μια σημαντική θέση ανάμεσα στους νεοέλληνες συγγραφείς».

ΕΛΛΗ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ

«...Ο Καραγάτσης ξέρει να ζωντανεύει τύπους και ξέρει να προκαλεί και να συγκρατεί αδιάπτωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη».

ΑΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ

«...Ένας δυνατός χυμός ζωής που γεμίζει τις σελίδες του και δίνει χτυπητά χρώματα στα πρόσωπα και έκταση στα γεγονότα».

Γ. ΘΕΟΤΟΚΑΣ

«...Συνθετική και αφηγηματική ικανότητα, σπάνια μάλιστα όταν συλλογιστούμε ότι ο συγγραφέας είναι απ' τους νεαρότερους που έχουμε».

ΓΑΛ. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

«...Κύριο χαρακτηριστικό του είναι ο συγχρονισμένος τύπος της λυτής δυναμικής έκφρασης και επιτυχούς επιδιώξεως μιας παλλομένης έσωτερικότητας».

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΩΤΗΣ

«...Με το καινούργιο του αυτό βιβλίο ο Μ.Καραγάτσης έδραιώνει τη θέση του ως δυνατού πρωτοπόρου λογοτέχνη που η φήμη του είναι προωρισμένη να μη μείνει στα στενά όρια της Έλληνικής χώρας».

ΕΘΝΙΚΗ ΣΗΜΑΙΑ

«...Το «Ήμερολόγιο του Κωστή Ρούση» είναι μια πρόξα άφεγάδιαστη, που πάλλεται, από ζωή, από ψυχή, από συναίσθημα. Η τέχνη έδω ξεπερνάει την αναπαράσταση και γίνεται έκφραση».

«...Το «Ήμερολόγιο» με την τριπλή πλευρά του ενδιαφέροντος που παρουσιάζει με την άπαλή και ζεστή έντύπωση που αφήνει στη διανοητική μας έπαφή, είναι το πιο καλλιτεργημένο πεζογράφημα του τόμου...»

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ

«...Το γρόψιμο του Καραγάτση είναι σαν ένας ποταμός πλατύς που κυλάει πλούσια».

«...Ο συγγραφέας αυτός κρατάει στο χέρι του όλα τα μυστικά τις τέχνης του πεζογράφου»

ΚΛΕΑΡΕΤΗ ΔΙΠΛΑ - ΜΑΛΑΜΟΥ

«...Η διαγραφόμενη έθνική ανάγνωση, της οποίας σκόρπια μηνύματα έχουμε σ' όλες μας τις εκδηλώσεις, έχει εξασφαλίσει στον τομέα της Τέχνης, στο πρόσωπο του κ. Καραγάτση, μια συγγραφική άξις, υπερέτερα των έφημέρων συμβατικών συγκατανεύσεων».

Ι. ΜΕΛΑΣ

«...Το βιβλίο του Καραγάτση «Συνταγματάρχης Λιάπκιν» είναι μια όραία υπόσχεσις. Ο συγγραφέας του, μολονότι νέος, κατάφερε να πλάσει έναν άνθρωπο ζωντανό κι' αυτό είναι μια κατάκτηση που τη ζηλεύει κάθε ποιητής».

ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ

«...Το βιβλίο αυτό προ παντός έχει «ψυχή» και νμίζω ότι είναι το σπουδαιότερο απ' όλα όσα του βρίσκουμε».

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

Φίλε κύριε Γκοβόστη

Σας ευχαριστώ θερμά για την αποκάλυψη του νέου συγγραφέα, που μου κάνατε, με την αποστολή του «Συνταγματάρχη Λιάπκιν». Απ' αυτήν την άποψη, ή προσφορά σας μου είναι πολύτιμη. Δικός σας

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

«...Άληθινή αποκάλυψη».

«...Το διήγημα πρώτη φορά στη γλώσσα μας με ξαφνίζει έτσι και με κάνει να γέρνω ύποτακτικά». «...Το «Συναξάρι των Άμαρτωλών» από την πρώτη του σελίδα ως την τελευταία του γραμμή μου προξένησε έντύπωση άπροσδόκητης όμορφιάς και μεγαλοσύνης».

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

«...Το έργο του Καραγάτση έχει πολλές και μεγάλες άρετές. Ζωντανεία, όραία αφηγηματικά προσόντα, γλώσσα μεστή, περιγραφές φωτεινές».

ΤΑΚΗΣ ΠΑΠΑΤΣΩΝΗΣ

«...Το βιβλίο του Καραγάτση είναι ένα από τα λαμπρότερα νεοελληνικά έργα που διάβασα την τελευταία δεκαετία».

«...Αν είναι νέος ο Καραγάτσης, ο ποιητής του—δεν τον λέγω άπλο διηγηματογράφο—δεν πρέπει να σταματήσει. Γιατί βέβαια βαδίζει προς την κορυφή της Τέχνης».

Ν. ΠΟΡΙΩΤΗΣ

ΝΕΟΙ ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΙ

«...172 καλογραμμένες σελίδες».

ΓΙΑΝΝ. ΡΙΤΣΟΣ

«...Ο «Συνταγματάρχης Λιάπκιν» είναι ένα β βλίο από τα πιο καλά έλληνικά που διάβασα».

ΜΙΧ. ΡΟΔΑΣ

«...Έργον ζωντανής φαντασίας, μια γνήσια φιλολογική σύνθεσις».

«...Ο κ. Καραγάτσης είναι μεταξύ των νέων ένας και' έξοχην πεζογράφος της πλασματικής πραγματικότητας των πρώτων και των καταστάσεων, ο καλύτερος ίσως «μυθιστοριογράφος».

Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ

«...Ο Καραγάτσης ξέρει να συνθέσει μια υπόθεση και να ζωντανέψει τους τύπους που τον έσκινησαν και που θέλει να τους μεταπλάσει με την τέχνη του... ξέρει να αφηγηθεί, ξέρει να φτιάσει ένα μυθιστόρημα».

Γ. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ

«...Έργον που άντέχει στις αξιώσεις του πιο άπαιτητικού αναγνώστη».

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗ: ΤΟ ΣΥΝΑΞΑΡΙ ΤΩΝ ΑΜΑΡΤΩΛΩΝ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλ. και ἀποθεματικὸν δραχ. 1. 205. 000. 000
Καταθέσεις (τῆ 30]12]33) 9. 794. 000. 000

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ Κ. Ι. Α. ΔΡΟΣΟΠΟΥΛΟΣ
ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΤΗΣ Κ. Α. ΚΟΡΙΖΗΣ

Προεξοφλήσεις συναλλαγῶν, γραμματίων κ. λ. π τίτλων. Ἀγορὰ και πώλησις συναλλάγματος. Δάνεια και πιστώσεις ἐν γένει. Προκαταβολαὶ και πιστώσεις ἐπὶ φορτωτικῶν. Δάνεια συνεταιρισμῶν, κτηματιῶν, παραγωγῶν. Καταθέσεις ὄψεως, προθεσμίας και διαρκεῖς εἰς χρυσόν, δραχμὰς και ξένον νόμισμα. Ταμειυτήρια—Ἐπιταγαὶ και τηλ)και ἐντολαὶ ἐσωτερικοῦ. Εἰσπράξεις, ἀγοραὶ, πωλήσεις χρεωγράφων ἐν Ἑλλάδι και ἐξωτερικῶ, Χρηματοφυλάκια. Ἐνοικίσις χρηματοκιβωτίων. Παροχὴ ἐγγυήσεως ὑπὲρ τρίτων και ἐκτέλεσις πάσης ἐν γένει τραπεζικῆς ἐργασίας.

Ὑποκαταστήματα ἐν Ἀθήναις, Πειραιεὶ και ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος και ἐν τῶ ἐξωτερικῶ.